

Ministeriet
for Grøn Trepert

National Handlings- plan for Biodiversitet

2024

Indhold

- 1. Kapitel.....3
Ministerens forord
- 2. Kapitel4
Global kontekst - FN's natur og biodiversitetsmål mod 2030 og 2050
 - 2.1 Kunming-Montreal-aftalen frem mod 20504
 - 2.2 Kunming-Montreal-aftalen frem mod 20304
 - 2.3 Den danske plan for biodiversitet:
En opfølgning på Kunming-Montreal-aftalen5
- 3. Kapitel.....6
Mere og bedre natur
 - 3.1 Land, hav og vand6
 - 3.2 Arter9
 - 3.3 Forurening11
 - 3.4 Klima14
- 4. Kapitel 15
Sektorintegration af natur og biodiversitet
 - 4.1 Cirkulær økonomi, grønne offentlige indkøb og affald16
 - 4.2 Landbrug, skovbrug og fiskeri18
 - 4.3 Byer22
 - 4.4 Virksomheder og biodiversitet23
 - 4.5 Data25
 - 4.6 Subsidier26
- 5. Kapitel27
Globale indsatser
 - 5.1 Danmarks grønne bistand27
- Bilag 1: Kunming-Montreal-aftalens 23
globale målsætninger mod 203032
- Bilag 2: Visuel oversigt over Danmarks
bidrag til Kunming-Montreal-aftalen36

1. Kapitel

Ministerens forord

Naturen på vores planet er under pres. Vi oplever hvordan arter dør i et tempo, som vi skal helt tilbage til dinosaurernes uddøen for at matche. Herhjemme ser vi hvordan trækfugle, der ellers har lagt vejen forbi hvert år, pludselig bliver færre eller helt bliver væk. Sommerfuglearter forsvinder, og en fisk som torsken er helt forsvundet fra de indre danske farvande, og bestanden i Østersøen er presset helt i bund. Vi kan alle se det uden for vores vinduer og høre og læse om det dagligt. Der er grund til at være bekymret. Men den gode nyhed er, at vi stadig kan nå at gøre noget.

Gennem årtier har naturen i Danmark måttet vige pladsen for landbruget. Det har bragt naturen i knæ, og det er ikke bare en udfordring i Danmark, men i hele Europa. Vi har set, hvordan det i andre lande har ledt til konflikter mellem landbrug og organisationer, der arbejder for naturen.

I Danmark er vi lykkedes med at sætte parterne sammen og indgå en historisk grøn aftale. Aftale om et Grønt Danmark sætter rammen for at skabe et nyt grønt Danmarkskort, hvor natur og biodiversitet får markant mere plads til at udfolde sig, og hvor andelen af beskyttet natur bliver udvidet betragteligt.

Det overordnede mål for regeringen og parterne er at skabe mere og bedre natur, flere sammenhængende naturområder og genoprette natur og biodiversitet, samtidig med at vi skaber en bæredygtig omstilling af landbruget.

Minimum 20 pct. af Danmarks landareal skal være beskyttet natur, og med Aftale om et Grønt Danmark vil vi udtage landbrugsjord og i stedet plante skov eller omlægge til moser og enge. Frem mod 2030 forventer vi at omdanne 15 pct. af vores landbrugsareal til nye, grønne formål. Der skal udtages 140.000 hektar lavbundsjord inden 2030 og plantes 250.000 hektar ny skov inden 2045, hvoraf 100.000 hektar af den nye skov skal være urørt skov, hvor naturen igen kan få frit spil. Til den store opgave vil vi afsætte 40 milliarder kroner til Danmarks Grønne Arealfond.

Danmark skal også i mål med målsætninger på havet. Alle Folketingets partier har med aftalen om Danmarks Havplan af 7. juni 2023 blandt andet bidraget til mere naturbeskyttelse på havet, til fremtidig udbygning af vindenergi på havet og til, at de mange interesser for

anvendelse af havarealet balanceres. Samlet set er 31,7 pct. af det danske hav beskyttet. Med aftalen er seks procent af det danske havareal nu strengt beskyttet, og i 2030 skal det tal være oppe på 10 pct.

Hvis vi virkelig skal lykkes, kræver det, at vi alle sætter ind på arbejdet for vores natur. For det er et fælles projekt. Vi skal turde skabe ændringerne i landskabet og gribe mulighederne for, at jorden igen kan vende tilbage til vild natur. Derfor vil også mange landbrugere fremover blive forvaltere, ikke kun af dyrket jord, men også af naturområder og skove.

Vi når ikke i mål alene. Der er behov for et internationalt fokus og samarbejde for at nå målene i Kunming-Montreal-aftalen. Derfor bakker Danmark fuldt op om FN's nye globale vision for 2050 for natur og biodiversitet og de 23 mål frem mod 2030. Det er et langt og sejt træk, der ligger foran os. Med denne plan viser vi Danmarks bidrag til genopretning, beskyttelse og mere plads til vores alles natur og biodiversitet.

Ministeriet for Grøn Trepert, oktober 2024

Jeppe Bruus

2. Kapitel

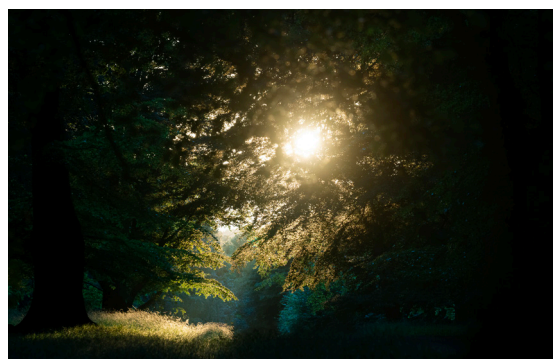
Global kontekst – FN's natur og biodiversitets- mål mod 2030 og 2050

2.1 Kunming-Montreal-aftalen frem mod 2050

Visionen for Kunming-Montreal-aftalen er, at natur og biodiversitet i 2050 er værdsat, bevaret, genoprettet og udnyttet klogt, hvormed der sikres en opretholdelse af økosystemtjenester, en sund planet og levering af essentielle goder for alle mennesker.

De overordnede fire mål i Kunming-Montreal-aftalen:

- Frem mod 2050 skal integriteten og sammenhængen af alle økosystemer opretholdes, forbedres eller genoprettes. Arealet af naturlige økosystemer skal øges inden 2050. Menneskeskabt udryddelse af kendte, truede arter skal bremses og inden 2050 skal udryddelsesraten, og risici, for alle arter være reduceret med en faktor 10. Udbredelsen af vilde arter skal være øget til sunde og robuste niveauer, samtidig med at den genetiske mangfoldighed indenfor vilde og domesticerede arter opretholdes, og deres adaptive potentiale sikres (Mål A).
- Frem mod 2050 skal en bæredygtig udnyttelse og naturens bidrag til mennesker via økosystemfunktioner og – tjenester værdsættes, bevares og fremmes. De økosystemfunktioner og – tjenester, som er i tilbagegang, skal genoprettes med henblik på at sikre en bæredygtig udvikling frem mod 2050 til gavn for nutidige og fremtidige generationer (Mål B).
- Frem mod 2050 skal de monetære og ikke-monetære fordele ved udnyttelsen af genetiske ressourcer og digitale sekvensinformationer om genetiske ressourcer, herunder for traditionel viden, deles retfærdigt og hvor relevant med oprindelige folk og lokale samfund. Desuden sigter målet mod at øge de monetære og ikke-monetære fordele i 2050, samtidig med at den traditionelle viden sikres og bliver passende beskyttet. På denne måde bidrager der til bevarelse og den bæredygtige brug af biodiversitet i overensstemmelse med internationale aftaler om adgang og udnyttelse af genetiske ressourcer (Mål C).
- Frem mod 2050 skal tilstrækkelige midler til implementering, herunder finansielle ressourcer,

kapacitetsopbygning, teknisk og videnskabeligt samarbejde og adgang til og overførsel af teknologi til fuldt ud at implementere Kunming-Montreal-aftalen sikres. Dette skal ske for alle parter, herunder især de mindst udviklede lande og små ø-udviklingsstater samt lande med overgangsøkonomier, med det formål gradvist at lukke det globale finansieringsgab på 700 mia. USD årligt. Endelig er det en del af målsætningen, at finansielle strømme gradvist skal tilpasses Kunming-Montreal-aftalens vision mod 2050 (Mål D).

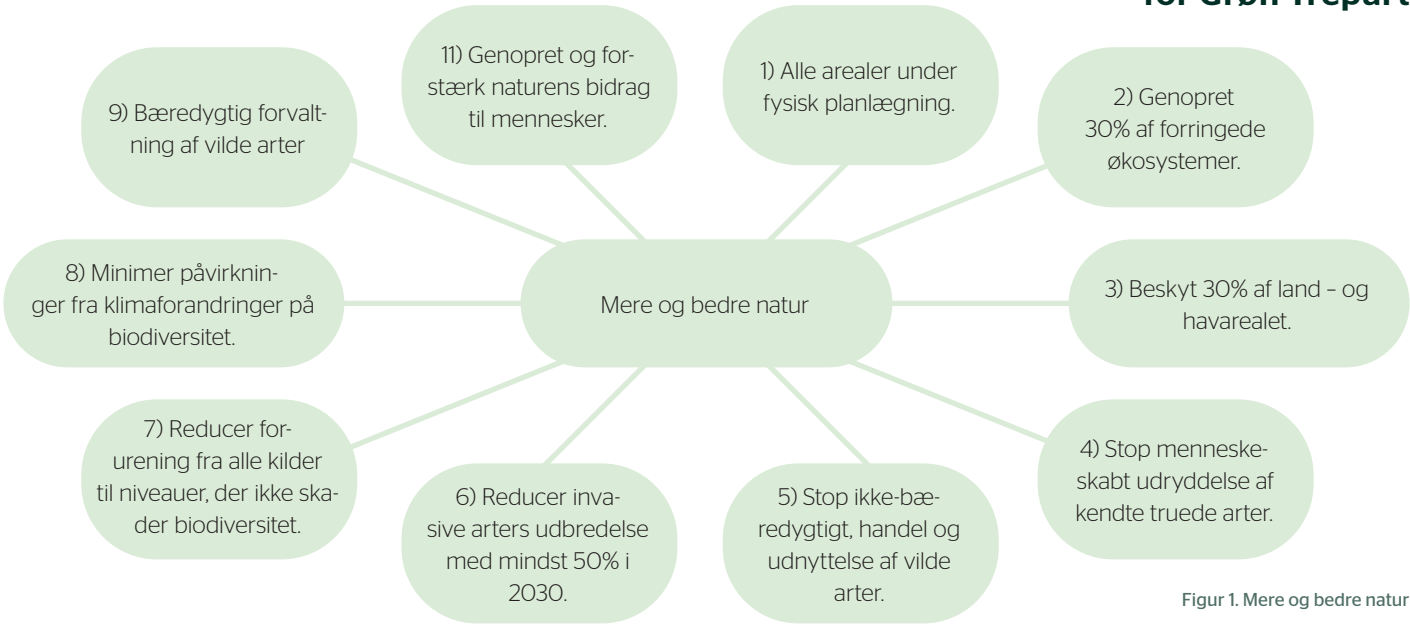
2.2 Kunming-Montreal-aftalen frem mod 2030

På vejen til de overordnede mål (A – D) indeholder aftalen 23 handlingsorienterede, globale målsætninger, der skal opfyldes på globalt niveau. Alle lande, der har tilsluttet sig aftalen, bidrager i overensstemmelse med nationale forhold, prioriteter og kapaciteter. Målene kan læses i deres helhed i bilag 1.

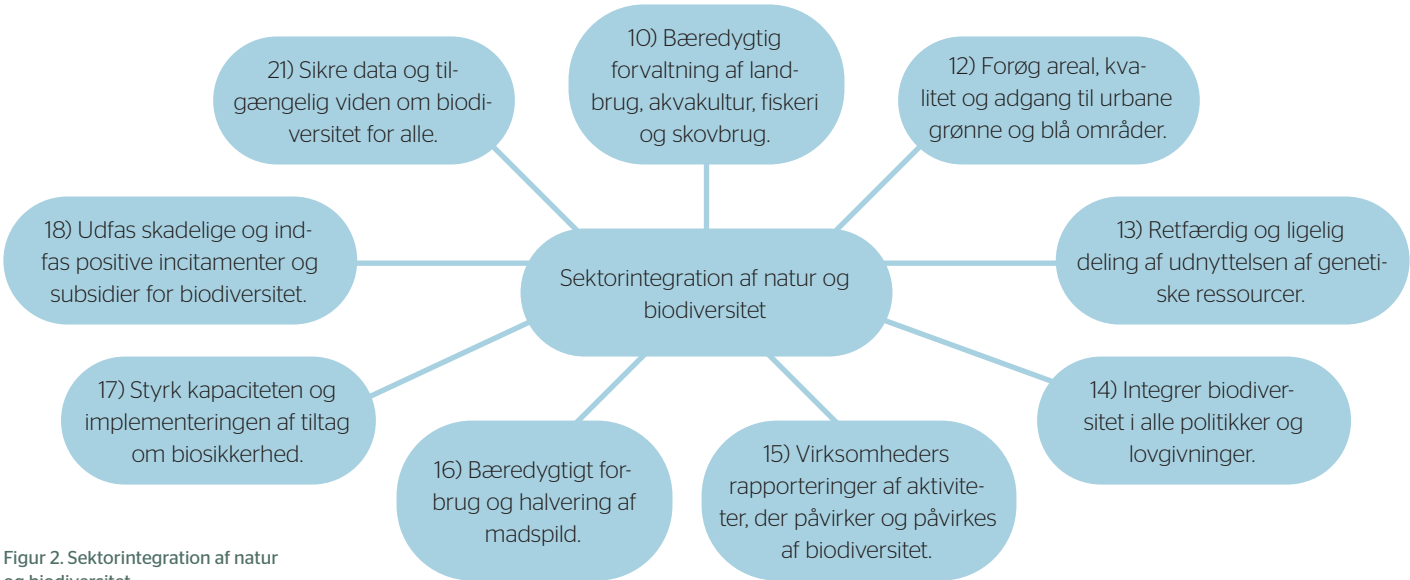
De 23 globale målsætninger kan deles op under følgende tre hovedoverskrifter, som bruges som struktur for den danske plan:

1. Mere og bedre natur
2. Sektorintegration af natur og biodiversitet
3. Internationale indsatser

For hver hovedoverskrift kan et antal af de 23 globale målsætninger tilknyttes, hvilket er illustreret herunder.

Figur 1. Mere og bedre natur

Figur 2. Sektorintegration af natur og biodiversitet

Figur 3. Internationale indsatser

**2.3 Den danske plan for biodiversitet:
En opfølgning på Kunming-Montreal-aftalen**

Den danske plan beskriver initiativer¹, der bidrager til Kunming-Montreal-aftalens 23 globale målsætninger mod 2030. Alle 23 målsætninger fremgår i deres fulde ordlyd af bilag 1.

Den danske plan er, som skrevet foroven, bygget op om tre overordnede temaer: Mere og bedre natur (kapitel 3), sektorintegration af natur og biodiversitet (kapitel 4) og internationale indsatser (kapitel 5).

For hvert tema er der tilknyttet en række initiativer, som hver især bidrager til et eller flere af Kunming-Montreal-aftalens målsætninger. En oversigt over denne sammenhæng fremgår af bilag 2.

¹ For initiativer og aktiviteter gælder, at beskyttelsen af arealer, der benyttes af Forsvaret, kan blive ændret såfremt, det skulle vise sig nødvendigt af hensyn til Forsvarets opgaveløsning.

3. Kapitel

Mere og bedre natur

Når det kommer til mere og bedre natur i Danmark, har regeringen fokus på større naturarealer og på, at kvaliteten af naturarealerne skal øges.

I dette kapitel gennemgås de danske initiativer, som vil bidrage til Kunming-Montreal-aftalens globale målsætninger 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 og 11. Disse globale målsætninger omhandler fysisk planlægning, genopretning og beskyttelse af natur, beskyttelse af arter, reduktion af invasive arter, reduktion af forurening samt minimering af påvirkningerne fra klimaforandringer.

Dette kapitel indeholder temaerne land, hav og vand, arter, forurening og klima. Temaet land, hav og vand dækkes af de globale målsætninger 1, 2 og 3, som omhandler fysisk planlægning, øget genopretning og øget beskyttelse af naturen. Temaet arter dækkes af de globale målsætninger 4, 5, 6 og 9, som omhandler beskyttelsen af vilde og truede arter samt reduktion af invasive arter, som kan true både naturen og hjemmehørende arter. Temaet forurening dækkes af de globale målsætninger 7 og 11, som omhandler reduktion af forurening. Temaet klima dækkes af den globale målsætning 8, som omhandler minimering af påvirkningerne fra klimaforandringer.

3.1 Land, hav og vand

De centrale målsætninger, til at sikre mere og bedre natur globalt, er målsætning 1, 2, og 3, der indebærer, at alle arealer skal være under fysisk planlægning, at 30 pct. af forringede økosystemer skal genoprettes og at 30 pct. af arealer på land, herunder vandområder, og på havet, skal beskyttes.

I det følgende vil de væsentligste initiativer, som bidrager til de globale målsætninger for mere og bedre natur, blive fremhævet.

Et initiativs samlede bidrag til en eller flere af de globale målsætninger kan ses i bilag 2.

Beskyttede områder og EU's biodiversitetsstrategi 2030

For at nå EU's målsætning om 30 pct. beskyttede og 10 pct. strengt beskyttede områder til land og til havs inden 2030, har regeringen til EU indmeldt, at der foreløbigt bidrages med 15 pct. beskyttet landareal og 29 pct. beskyttet hav, heraf 4 pct. strengt beskyttet. De indmeldte arealer består af arealer beskyttet efter den

danske naturbeskyttelseslov, fredede arealer, udpegede Natura 2000-områder og udpegede havstrategiområder. I første omgang vil Danmark supplere indmeldingen med flere marine arealer, som er besluttet i Aftale om Havplan af 7. juni 2023, samt det marine fuglebeskyttelsesområde, der blev udpeget i september 2023. I "Aftale om et Grønt Danmark" indgår et mål om, at mindst 20 pct. af Danmarks landareal skal være beskyttet natur.

Natura 2000-områder

Natura 2000-områderne indeholder noget af den bedste danske natur og er udpeget for at beskytte naturtyper og arter, som i EU er særligt truede, sårbare eller karakteristiske. For at sikre naturforvaltningen udarbejder regeringen planer for områderne, der har mål for det enkelte udpegede område og et indsatsprogram. I perioden 2022-2027 er der særligt fokus på at sikre synergi mellem forpligtelserne og andre igangsatte initiativer som f.eks. vandområdeplanlægningen, udtag af klima-lavbundsarealer og Natur – og biodiversitetspakken. Der er afsat 1,9 mia. kr. til indsatsen i perioden 2022-2027 i Natura 2000-planerne. Der er f.eks. afsat penge til naturpleje, til at sikre biodiversiteten i skoven og til at bekæmpe invasive arter.

Naturgenopretningsforordningen

Formålet med naturgenopretningsforordningen er at vende udviklingen for biodiversiteten ved at igangsætte genopretningsforanstaltninger, som tilsammen skal dække mindst 20 pct. af EU's land – og havområder i 2030 og alle økosystemer, som har behov for at blive genoprettet, senest i 2050. EU's medlemsstater forpligtes til at forebygge betydelig forringelse af en række naturarealer på land og i havet. Forordningen stiller desuden krav til at sikre natur og biodiversitet i byerne, landbrugslandet, vandløb og i skovbruget. Regeringen vil udarbejde en national genopretningsplan, som gennemfører forordningens krav.

Havstrategien og indsatsprogram 2024

EU's havstrategidirektiv fra 2008 og den danske havstrategilov fra 2010 udgør rammerne for at opnå et godt havmiljø i Danmark i forhold til biodiversitet, ikke-hjemmehørende arter, havets fødenet, erhvervs-mæssigt udnyttede fiskebestande, udledning af næringsstoffer, havbund, hydrografiske ændringer, forurenende stoffer, marint affald og undervandsstøj. For alle disse temaer er der i Danmark sat miljømål med

henblik på at opnå god miljøtilstand. Miljømålene er bindende for myndighederne.

Havstrategiens indsatsprogram, der er offentliggjort i 2024, indeholder mere end 100 forskellige indsatser, herunder udpegning af strengt beskyttede områder og indsatser for marin naturgenopretning som f.eks. etablering af stenrev, som bidrager direkte eller indirekte til at nå Danmarks miljømål for hvert tema.

Desuden indeholder indsatsprogrammet vandområdeplaner, landbrugsaftalen, Natura 2000-planer, styrkelse af natur – og miljøhensyn ved klappning og reducere af udledning af urensede spildevand.

Aftale om Havplan

Alle Folketingets partier har med aftalen om Danmarks Havplan fra juni 2023 sikret mere naturbeskyttelse på havet. Ændringerne af Danmarks havplanen er udstedt juni 2024 og er gældende i 10 år fra udstedelsen. I havplanen udlægges i alt mere end 30 pct. beskyttet natur, ligesom man gradvist øger andelen af strengt beskyttede områder på havet fra ca. 4 pct. af havarealet i den første havplan til 6 pct. i den ændrede havplan, som øges til 8 pct. af havarealet i 2028 og 10 pct. i 2030.

Havstrategien fastsætter via indsatsprogrammet restriktioner for de strengt beskyttede områder. Bl.a. vil fiskeri, herunder med bundtrawl og andre redskaber, råstofindvinding, klappning og vedvarende energi blive forbudt i områderne.

Havnaturfond

I forbindelse med en bred politisk aftale om 6 GW havvind og Energigør Bornholm af 30. maj 2023 er der afsat 500 mio. kr. i 2024-2030 til en havnaturfond, som skal bidrage til genopretning af naturen og biodiversiteten i havet og til viden om miljø – og natureffekterne af udbygningen af vedvarende energi på havet. I det omfang der er merindtægter fra havvindubuddene ud over det forventede, øremærkes yderligere op til 350 mio. kr. til en havnaturfond. Desuden undersøges mulighederne for yderligere finansiering, herunder fra private aktører.

Marine naturnationalparker

Det er besluttet at etablere to marine naturnationalparker i henholdsvis Lillebælt og Øresund. Midler afsat hertil skal blandt andet gå til naturgenopretning samt til at gøre viden om havmiljøet mere tilgængeligt for offentligheden.

Genetablering af stenrev

Regeringen gennemfører genetablering af stenrev i havet på seks lokaliteter i Øresund, Lillebælt, Kattegat og Roskilde Fjord. Genetablering af stenrev vil styrke havets biodiversitet, idet stenrevene er levesteder for tang, bunddyr og fisk som torsk og ål, hvorved også havpattedyr får bedre vilkår.

Naturnationalparker

Regeringen vil gennemføre de 15 besluttede naturnationalparker, og der er med Aftale om et Grønt Danmark aftalt etablering af yderligere fem naturnationalparker. Naturnationalparkerne skal styrke områdernes natur og biodiversitet ved at give mulighed for etablering af større sammenhængende naturområder, hvor naturen i højere grad end i dag kan udvikle sig på egne præmisser. Der drives ikke landbrug eller skovbrug, og skoven henlægges som urørt skov. Områdernes naturlige hydrologi søges genskabt, så småsøer, vandhuller og moser vil genopstå i landskabet. I naturnationalparkerne kan der udsættes store græssende dyr, som skal være med til at skabe grundlaget for en vildere natur. Naturnationalparkerne opfylder fire ud af fem ekspert-anbefalinger til at genoprette biodiversiteten på land i Danmark; 1) etablering af flere selvforvaltende naturområder, 2) genopretning af naturlig hydrologi, 3) udlægning af urørt skov og 4) genopretning af nøglearter, f.eks. udsætning af græssende dyr.

Nationalparker

I Danmark er der etableret fem nationalparker. En nationalpark er et område, der har national eller international betydning på grund af de naturmæssige og landskabelige værdier i området. Nationalparkerne har efter nationalparkloven 10 brede formål, der blandt andet omfatter hensyn til natur, landskab, geologi, kulturhistorie, forskning og formidling samt fremme af udvikling til gavn for lokalsamfund, herunder erhvervslivet. Regeringen vil arbejde for, at der kan udpeges op til tre yderligere nationalparker for at skabe store sammenhængende naturområder, hvor naturen får prioritet.

Der oprettes en nationalparkfond for hver nationalpark, som udarbejder en plan for etablering og udvikling af nationalparken. Planen skal redegøre for nuværende og potentielle naturværdier, samt beskrive hvordan naturkvaliteten kan styrkes. På denne baggrund fastsættes der i nationalparkplanen målsætninger for nationalparken med en beskrivelse af, hvordan målsætningerne kan opnås. For at realisere nationalparkplanen kan nationalparkfonden indgå frivillige aftaler om naturbevaring, naturpleje, drift, naturgenopretning, styrkelse af kulturhistoriske værdier og offentlighedens adgang.

Urørt skov

Regeringen vil etablere 75.000 hektar urørt skov i Danmark. Urørt skov er skove, hvor kommerciel skovdrift med træproduktion ophører og som med tiden får mange gamle træer, døde stammer og en stor biodiversitet. Etableringen af urørt skov giver plads til nye levesteder for fugle, insekter, svampe, mosser og planter. Det er besluttet, at ca. 70.000 hektar skal udlægges i de statslige skove. De resterende ca. 5.000 hektar findes på kommunale og private arealer.

Initiativ	Væsentlige indsatser i initiativet
Natura 2000-områder	Der er for perioden 2022-2027 udarbejdet planer for alle Natura 2000-områder med fokus på at sikre synergi med andre forpligtigelser som vandområdeplanlægningen.
Naturgenopretningsforordningen	Den danske regering vil udarbejde en dansk national genopretningsplan med henblik på at opfylde målsætningerne i forordningen.
Havstrategien og indsatsprogrammet 2024	- Indsatsprogrammet indeholder mere end 100 forskellige indsatser, der bidrager til et bedre havmiljø, herunder: - Udpegning og forvaltning af almindelige og strengt beskyttede havområder. - Indsatser for marin naturgenopretning – eks. etablering af stenrev.
Aftale om Havplan	Der vil blive udlagt mere end 30 pct. almindeligt beskyttet natur og en forøgelse til 10 pct. strengt beskyttede områder i 2030.
Havnaturfond	Der er afsat 500 mio. kr. i perioden 2024-2030 til en havnaturfond, som blandt andet skal bruges til en omkostningseffektiv genopretning af havnatur og biodiversitet i havet.
Marine naturnationalparker	Der er besluttet etablering af to marine naturnationalparker i henholdsvis Lillebælt og Øresund. Midlerne (10 mio. kr.) skal blandt andet gå til naturgenopretning samt at gøre viden mere tilgængeligt for offentligheden.
Genetablering af stenrev	- Der genetableres stenrev i havet på seks lokaliteter i Øresund, og Lillebælt, Kattegat og Roskilde Fjord. - I 2023 blev tre stenrev i Roskilde Fjord indviet.
Naturnationalparker	- Det er besluttet at gennemføre 15 nye naturnationalparker. Dertil kan op til fem områder yderligere udpeges. - Naturnationalparkerne skal genoprette biodiversiteten på land ved: 1) etablering af flere selvforvaltende naturområder, 2) genopretning af naturlig hydrologi, 3) udlægning af urørt skov, 4) genopretning af nøglearter, f.eks. udsætning af græssende dyr.
Nationalparker	- Der er etableret fem nationalparker - For hver nationalpark oprettes en nationalparkfond, som udarbejder en etablerings- og udviklingsplan for nationalparken. Der arbejdes for udpegning af op til tre yderligere nationalparker for at skabe store sammenhængende naturområder
Urørt skov	Der udpeges knap 75.000 hektar urørt skov, hvor naturen og biodiversiteten får prioritet.

3.2 Arter

Den globale aftale fastsætter målsætninger om arter. Målsætning 4 er, at der skal være en forvaltning af kendte truede arter og sikre, at særlige truede arter beskyttes og bevares. Global målsætning 5 omhandler udnyttelsen og handel med vilde arter, som skal være bæredygtig, sikker og lovlig. Global målsætning 6 handler om at eliminere, minimere eller afbøde effekten af invasive arter på biodiversitet med mindst 50 pct. Global målsætning 9 er, at forvaltningen af vilde arter skal være bæredygtig og derved give sociale, økonomiske og miljømæssige fordele for mennesker.

Fælles for disse målsætninger er, at de omhandler beskyttelsen af vilde og truede arter, og at invasive arter kan true både økosystemer og hjemmehørende arter.

I Danmark er der registreret ca. 35.000 hjemmehørende eller indførte arter af planter og dyr. I den danske rødliste indgår 13.898 arter af svampe, dyr og planter, som er blevet vurderet efter de internationale rødlistekriterier, fastsat af den Internationale naturbevarelsesorganisation (IUCN). I henhold til den seneste danske rødliste (2023) er 41,3 pct. af de vurderede arter, vurderet rødlistet og i fare for at uddø.

Der er oprettet 92 vildtreservater i Danmark, hvor blandt andet menneskelige aktiviteter såsom jagt begrænses. Der er ligeledes udarbejdet forvaltnings- og handlingsplaner for f.eks. odder, bæver, hasselmus, marsvin, spættet sæl og gråsæl. Forvaltningsplaner danner rammerne for, hvordan særlige arter eller artsgrupper skal beskyttes, reguleres eller evt. udnyttes, med udgangspunkt i forpligtelserne i EU's naturbeskyttelsesdirektiver.

I det følgende fremgår de væsentligste initiativer, som bidrager til de globale målsætninger for arter og natur og til forebyggelse og håndtering af invasive arter.

Et initiativs samlede bidrag til en eller flere af de globale målsætninger kan ses i bilag 2.

Strategi for forvaltning af truede og rødlistede arter

I 2023 blev en strategi for forvaltning af truede og rødlistede arter offentliggjort. De hjemmehørende arter i Danmark er generelt set under pres blandt andet på grund af fragmentering af levestederne, klimaforandringer, miljøforurening og spredning af invasive arter. For nogle arter er risikoen så stor, at det er nødvendigt med en særlig indsats. En national strategi for forvaltning af truede og rødlistede arter skal hjælpe til at fastlægge en ramme for artsforvaltningen og forbedre status for truede og rødlistede arter. Strategien har fokus på tiltag, der kan skabe større sammenhæng i den eksisterende forvaltning. Med afsæt i strategien peges der på følgende forvaltningstiltag 1) muligheder for et dialogforum med eksperter og interessenter, 2) behovet for revidering af fredningsstatus for enkelte arter, 3) muligheder for øget hensyn til habitater og levesteder

Arter	
Initiativ	Væsentlige indsatser i initiativet
Strategi for forvaltning af truede og rødlistede arter	Strategien har fokus på tiltag, der kan skabe større sammenhæng i den eksisterende forvaltning og skal herunder undersøge: 1) muligheder for et dialogforum med eksperter og interessenter, 2) behovet for revidering af fredningsstatus for enkelte arter, 3) muligheder for øget hensyn til habitater og levesteder i miljøvurderinger, 4), muligheden for øget dataindsamling med hjælp fra borgere, 5) muligheden for en fællesfaglig biodiversitetsplatform for interessenter og 6) opdatere handlingsplan for invasive arter.
Strategi for invasive arter	Handlingsplan mod invasive ikke-hjemmehørende arter fra 2017 med fokus på forebyggelse samt tidlig opdagelse og håndtering af de mest problematiske invasive ikke-hjemmehørende arter. Der er blandt andet oprettet en online indberetningsportal for invasive ikke-hjemmehørende arter.

i miljøvurderinger, 4) muligheden for øget dataindsamling med hjælp fra borgere, 5) muligheden for en fællesfaglig biodiversitetsplatform for interessenter og 6) opdatering af handlingsplan for invasive arter.

Styrket indsats for faunakriminalitet

Regeringen vil iværksætte en styrket indsats mod faunakriminalitet med henblik på at beskytte vilde og fredede dyr. Det sker med et lovforslag, der kommer til at indeholde tre konkrete tiltag: regler om, at grov faunakriminalitet skal være en særligt skærpende omstændighed ved strafudmåling, faste bødestørrelser for faunakriminalitet og øget brug af muligheden for frakendelse af jagttegn ved faunakriminalitet. Dette vil bidrage til at forebygge faunakriminalitet og tydeliggøre konsekvenserne af faunaforbrydelser.

Strategi for invasive arter

Danmark har i 2017 vedtaget en handlingsplan mod invasive ikke-hjemmehørende arter. Den indeholder 36 konkrete tiltag for bekæmpelse af de invasive ikke-hjemmehørende arter, herunder udryddelse af nye invasive arter inden de etablerer sig i Danmark. Derudover er der bl.a. oprettet en online indberetningsportal for invasive ikke-hjemmehørende arter, hvor alle, der færdes i naturen, kan registrere observationer af invasive ikke-hjemmehørende arter.

3.3 Forurening

Den globale målsætning 7 omhandler reduktion af forurening fra alle kilder. Forurening fra alle kilder skal senest i 2030 reduceres til niveauer, der ikke er skadelige for biodiversitet. Målsætningen inkluderer udvaskning af overskydende næringsstoffer, halvering af risici fra pesticider og særligt farlige kemikalier og derudover forebyggelse, reduktion og tiltag til eliminering af plastikforurening på globalt niveau. Den globale målsætning 11 omhandler genopretning og styrkelse af naturens bidrag, såsom økosystemfunktioner og -tjenester som luft, vand, klima, jord, bestøvning og reduktion af sygdomsrisiko.

Forureningsrisici findes i vores omgivelser og kan komme fra forskellige kilder. Ikke alle kemikalier er skadelige, men produktion og forbrug af skadelige kemikalier kan påvirke sundhed og miljø, kan blokere for den cirkulære økonomi og kan påvirke klima, biodiversitet, økosystemer og økosystemfunktioner.

Vandmiljøet – og biodiversiteten tilknyttet – påvirkes af forurening. Der er iltvind i mange kystvande, og der kan findes rester af sprøjtemidler i drikkevandsboringer. Plastikforurening er også en kilde, der får stigende opmærksomhed, især globalt.

I det følgende vil de væsentligste initiativer, som bidrager til de globale målsætninger for forurening, blive fremhævet.

Et initiativs samlede bidrag til en eller flere af de globale målsætninger kan ses i bilag 2.

Vandområdeplaner 2021-2027

Ifølge EU's vandrammedirektiv skal Danmark sikre god økologisk tilstand i det danske vandmiljø i 2027, hvorved også biodiversitet styrkes.

Miljøministeriet har offentliggjort vandområdeplanerne 2021-2027 i 2023. Vandområdeplanerne indeholder indsatser, der skal sikre, at Danmark efterlever EU's vandrammedirektiv ved at gennemføre indsatser, der kan forbedre tilstanden i danske vandløb, søer, kystvande og grundvand. Herudover er der indsatser for at nedbringe forekomsten af miljøfarlige forurenende stoffer til vandmiljøet. Vandområdeplanerne indeholder blandt andet indsatser til at nedbringe udledningen af kvælstof med 10.400 tons årligt, indsatser for i alt 5.500 km vandløb, ca. 800 ha fosforvandområder, restaurering af 41 søer samt en række udviklingsinitiativer. Vandområdeplanerne genbesøges i 2024, hvor indsatser for det resterende indsatsbehov fastlægges. Det betyder blandt andet, at udledningerne af næringsstoffer fra landbruget skal reduceres til et niveau, der flugter med vandområdeplanernes målsætninger. Danmark har også gennemført nitratdirektivet, som begrænser og regulerer den samlede mængde kvælstof, som landbrugsbedrifter må anvende på deres arealer.

Sprøjtemiddelstrategi 2022-2026

Der er indgået en politisk aftale om, at der skal anvendes få sprøjtemidler, som er så lidt belastende som muligt, svarende til en halvering i belastningen i forhold til niveauet i 2011. Det skal blandt andet ske ved, at de sprøjtemidler, der er mest belastende, bliver dyrere end de midler, som belaster mindre. Strategien styrker beskyttelsen af det danske miljø og natur – herunder vandmiljø, grundvand og biodiversitet – samt menneskers sundhed. På baggrund af sprøjtemiddelstrategien er der indført forbud mod brug af glyphosat som høsthjælp i afgrøder til foder og fødevarer.

Kemiindsats 2022-2025

EU – og dermed Danmark – har én af verdens mest ambitiøse kemikalierereguleringer. Kommissionen har med EU's kemikaliestrategi for bæredygtighed annonceret iværksættelse af mere end 50 yderligere initiativer, herunder vedrørende kombinationseffekter og en særlig indsats over for online-salg af produkter fra lande uden for EU, en "safe-and-sustainable-by-design"-tilgang, flere forbud mod brug af skadelige kemikalier og bevidst tilsat mikro-plastik.

I Danmark er der indgået en bred politisk aftale om en kemiindsats, som har til formål løbende at forebygge og minimere forekomsten af skadelige stoffer i blandt andet miljø og mennesker.

Mikroforurenende stoffer, herunder PFAS

Der udledes hvert år forurenende stoffer som PFAS og medicinrester fra de danske renseanlæg. Der er også dokumenterede effekter af lægemiddelrester på dyrelivet i havet. Dertil er der en risiko for udvikling og spredning af resistente mikroorganismer, blandt andet antibiotikaresistente bakterier, når der udledes spildevand med kemi – og medicinrester.

Regeringen vil se på kravene til rensning af spildevandet, så spredning af miljøskadelige stoffer – herunder PFOS/PFAS – minimeres. Danmark har derfor støttet, at EU's kommende byspildevandsdirektiv kræver, at 80 pct. af kosmetik – og lægemiddelrester fjernes ved rensning. Udfordringen kalder på en samlet tværgående indsats for afværgning, inddæmning og oprensning af PFAS-forurening. Derfor vil regeringen fremlægge en samlet handlingsplan for PFAS. Desuden har Danmark i samarbejde med andre lande initieret, at brugen af alle PFAS-stoffer helt afvikles i EU.

Den nationale biocidindsats (2022-2025)

Biocidmidler, der er beregnet til at bekæmpe uønskede organismer, findes mange steder i vores dagligdag. En bred politisk aftale fra 2022 skal blandt andet fremme en bæredygtig anvendelse af biocidmidler, så forbruget begrænses til det nødvendige – særligt gennem en restriktiv tilgang i EU. I aftalen styrkes også forbrugernes beskyttelse mod risici fra biocider, herunder ved at der etableres en autorisationsordning for professionelle

insektbekæmpere, der blandt andet bekæmper insekter med kemiske biocider i privates hjem.

Generationsforureninger

Generationsforureningerne er ti af de største og mest komplekse historiske jordforureninger i Danmark, som udgør en risiko for enten overfladevand eller drikkevand. Håndteringen af ni ud af ti generationsforureninger er påbegyndt. Undersøgelser af den sidste generationsforurening, der ligger på et areal, hvor der fortsat drives virksomhed, forventes påbegyndt i 2026. Det er målsætningen, at oprensningen af fire af generationsforureningerne skal være påbegyndt senest medio 2026.

Luftforurening

Forurening kan spredes gennem luften over flere tusind kilometer, og er derfor grænseoverskridende. Luftforurening påvirker menneskers helbred og afsættes på naturen med negative konsekvenser til følge. EU's luftkvalitetsdirektiv sætter tålegrænser for, hvor meget forurening, der må afsættes på naturen fra luften. Luften kan også bære mange forskellige forurenende stoffer. Eksempelvis påvirker kvælstof fra kvælstofoxider og ammoniak natur og vandmiljø, idet det bidrager til forsuring og ved at tilføre næringsstoffer til f.eks. næringsfattige naturområder via luften, hvorved artsrigdommen kan reduceres.

De tilladte udledninger af luftforurening fra industri, skibe, biler, landbrug, kraftvarmeværker og brændeovne reguleres for at mindske forureningen. Den internationale luftkonvention (CLRTAP) og implementeringen i EU-direktivet for emissionslofter sætter grænser for, hvor meget hvert land må udlede af luftforurening, og på den måde adresseres de grænseoverskridende effekter.

I Danmark suppleres de mange internationale reguleringer med yderligere initiativer for at forbedre luftkvaliteten. Der er eksempelvis indført miljøzoner, der stiller krav om partikelfilter på dieslbiler i de fire største byer i Danmark. Der er også indført krav til brændeovne ved ejerskifte og afgifter forbundet med udledning af partikler, svovl og kvælstof mv.

Plastikhandlingsplan

EU's plastikstrategi har til formål at ændre den måde, hvorpå plastprodukter designes, produceres, bruges og genanvendes i EU. Der er derfor vedtaget regulering, der adresserer hele værdikæden, og som også implementeres i Danmark. Reguleringen skal reducere forbruget og forbedre genbrug og genanvendelsen af plastik, herunder i emballage og engangsemballage. Den vil også gradvist indføre forbud mod eksport af plastikaffald ud af EU og forbud mod bevidst tilsat mikroplast i produkter.

Regeringen har desuden fremlagt en plastikhandlingsplan med initiativer, der adresserer hele værdikæden og der er indført en afgift på plastikposer. På globalt plan er en konvention om plastik under forhandling. Som en del af regeringsgrundlaget er det også besluttet, at plasthandlingsplanen skal opdateres med det mål, at få nedbragt plastik i den danske natur.

Forurening	
Initiativ	Væsentlige indsatser i initiativet
Vandområdeplaner 2021-2027	- Nedbringe udledningen af kvælstof med 10.400 tons årligt - Indsatser for i alt 5.500 km vandløb - Ca. 800 ha fosforvandområder - Restaurering af 41 søer
Sprøjtemiddelstrategi 2022-2026	- Politisk aftale om halvering af sprøjtemiddelsbelastningen ift. 2011. - Forbud mod brug af glyphosat som høsthjælp i afgrøder til foder og fødevarer.
Kemiindsats 2022-2025	Iværksættelse af mere end 50 initiativer, herunder vedrørende kombinationseffekter, online-salg af produkter fra lande uden for EU, en "safe-and sustainable-by-design"-tilgang, flere forbud mod brug af skadelige kemikalier samt bevidst tilsat mikro-plastik.
Mikroforure-nende stoffer, herunder PFAS	PFAS-handlingsplan med fokus på at afværge, inddæmme og oprense PFAS-forurening, samt forbyde og udfase PFAS i produkter og i industrien.
Den nationale biocidindsats	- Information om sikker brug af biocider - Vejledning af virksomheder - Måltrettet og effektiv kontrol af biocider
Generationsforureninger	Håndtere alle generationsforureninger
Luftforurening	- Indførelse af miljøzoner i større byer. Pr. 1. oktober 2023 må dieselpersonbiler ikke køre ind i miljøzoner uden partikelfilter eller minimum euronorm 5. - Ejerskifteordning for brændeovne, hvilket betyder, at gamle brændeovne fra før 2003 skrottes eller udskiftes med en ny, ved ejerskifte.
Plastikhandlingsplan	- Udsortere 80 pct. af plastikaffaldet fra forbrænding i 2030 - Etablering af et nationalt plastikcenter – samlingspunkt for den danske plastikindsats - Pant – og retursystemet udvides med pant på juice og saft - Indførelse af udvidet producentansvar for (plast)emballage og engangsplastprodukter - National informationskampagne for at reducere affald i naturen - Forbud mod uddeling af gratis bæreposer med hank - Forbud mod tilsætning af mikroplast i kosmetiske produkter

3.4 Klima

Den globale målsætning 8 i Kunming-Montreal-aftalen sigter på at minimere klimaforandringer og havforsuringseffekter på biodiversitet via klimagasreduktioner, klimatilpasning, naturbaserede løsninger og økosystembaserede tilgange.

Den danske regering har med regeringsgrundlaget sat ambitiøse klimamål for Danmark. Heri indgår bl.a. at Danmark skal i mål med 70 pct.-målsætningen om reduktion af udledningen af drivhusgasser, som bl.a. skal nås ved at realisere land - og skovbrugssektorens reduktionsmål.

I 2019 tilsluttede Danmark sig EU's målsætning om klimaneutralitet i 2050, og herunder EU's klimalov "Fit for 55", der gør det til en juridisk forpligtelse at nå klimamålet om at reducere EU's emissioner med mindst 55 pct. senest i 2030.

Sunde økosystemer hjælper med at regulere klimaet, og reduktion af klimaforandringer er derfor gavnlig for biodiversiteten. I 2021 blev den danske klimalov vedtaget med det formål at reducere Danmarks udledning af drivhusgasser frem mod 2030 og 2050. Samtidig har Danmark tilsluttet sig EU's biodiversitetsstrategi 2030, der sætter målsætninger i EU som f.eks. beskyttelse og genopretning af vådområder, tørvemoser og kystøkosystemer og sikring af bæredygtig forvaltning af skove, græsarealer og landbrugsjord. Disse er væsentlige elementer i forhold til klimatilpasning. Ligeledes er en af den europæiske naturgenopretningsforordnings formål at bidrage til EU's klimamålsætninger.

I det følgende vil de væsentligste initiativer, som bidrager til den globale målsætning for minimering af klimaforandringer og havforsuringseffekter på biodiversitet, blive fremhævet.

Et initiativs samlede bidrag til en eller flere af de globale målsætninger kan ses i bilag 2.

Klimaloven

Klimaforandringerne er en stor trussel mod verdens biodiversitet og økosystemer. Med en temperaturstigning på 1,5 grader over det præindustrielle niveau risikerer op mod 14 procent af arter, der lever på land, udryddelse. Derudover betyder klimaforandringer, at verdenshavene forsures, hvilket kan betyde, at havmiljøet, og dermed også biodiversiteten, forringes. Havforsuring betyder også, at havet på længere sigt kan optage mindre CO2. FN's klimapanel, IPCC, konkluderer i deres sjette hovedrapport fra 2023, at globale temperaturstigninger forøger risikoen for, at arter uddør, og at der vil ske irreversible tab af biodiversitet i økosystemer.

Klimaloven forpligter Danmark til at reducere udledningen af drivhusgasser i 2030 med 70 pct. i forhold

til niveauet i 1990. Herudover fastsætter loven, at Danmark skal være et klimaneutralt samfund senest i 2050, med henvisning til Parisaftalens målsætning om at begrænse den globale temperaturstigning til 1,5 grader.

Skovplan

Regeringen vil fremlægge en ambitiøs skovplan med et mål om etablering af 250.000 hektar ny skov i Danmark. Etablering af ny skov bidrager væsentligt til at nå klimaneutralitet og på sigt nettonegative emissioner. Skovplanen skal sikre størst mulig synergi mellem de mange formål med ny skov, identificere centrale aktører og allerede eksisterende fonde, samt tænke i mulige virkemidler.

Klima	
Initiativ	Væsentlige indsatser i initiativet
Klimaloven	Reduktion af udledningen af drivhusgasser med 50-54 pct. i 2025. ift. 1990. Reduktion af udledningen af drivhusgasser i 2030 med 70 pct. ift. 1990. I 2050 skal Danmark senest være klimaneutral.
Skovplan	Etablering af 250.000 hektar ny skov i Danmark bl.a. mhp. at opnå klimaneutralitet i 2050.

4. Kapitel

Sektorintegration af natur og biodiversitet

I dette kapitel gennemgås de danske initiativer, som vil bidrage til Kunming-Montreal-aftalens globale målsætning 10, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18 og 21. Disse globale målsætninger omhandler integration af hensyn til natur og biodiversitet i forskellige sektorer og politikker – globalt og nationalt.

Den globale målsætning 10 handler om, at landbrug, akvakultur, fiskeri og skovbrug drives bæredygtigt, især gennem bæredygtig udnyttelse af biodiversitet.

Den globale målsætning 12 handler om at øge arealet, kvaliteten og sammenhængen for adgangen til og fordelene af grønne og blå byområder.

Den globale målsætning 13 handler om at øge den rimelige og retfærdige deling af udbyttet af klodens genetiske ressourcer. Dette er f.eks. relevant, når virksomheder udvinder genetiske ressourcer i udviklingslande eller i områder, hvor oprindelige folk bor.

Den globale målsætning 14 handler om at integrere biodiversitet og naturen i alle niveauer af politiske beslutninger, hvilket er relevant, når der foretages miljøvurderinger af konkrete projekter.

Den globale målsætning 15 handler om at virksomheders negative påvirkninger på biodiversitet gradvist skal reduceres, mens de positive skal øges, herunder gennem en bæredygtig produktion. Der skal træffes juridiske, administrative eller politiske foransættninger, så særligt de stor tværnationale virksomheder og finansielle institutioner, kan leve op til forpligtelserne i denne målsætning.

Den globale målsætning 16 skal være med til at fremme, at mennesker kan træffe bæredygtige forbrugsvalg og herved bl.a. halvere det globale madspild.

Den globale målsætning 17 handler om at styrke kapaciteten og implementering af tiltag om biosikkerhed og håndtering af bioteknologi i overensstemmelse med FN's biodiversitetskonvention. Målet er at håndtere de risici og fordele, som levende genetiske modificerede organismer (GMO'er) kan give for biodiversiteten og for menneskers sundhed.

Den globale målsætning 18 skal reducere incitamenter og subsidier, der er skadelige for biodiversitet. Disse skal identificeres inden 2025, og elimineres, fases ud eller reformeres. Målet er, at incitamenter og subsidier, som er negative for biodiversitet, inden 2030 skal reduceres med mindst 500 mia. USD årligt, mens de positive incitamenter og subsidier skal opskaleres.

Den globale målsætning 21 handler om at den bedste tilgængelige data, information og viden er tilgængelig for beslutningstagere, brugere og offentligheden. Målsætningen hænger tæt sammen med global målsætning 14, hvilket kræver viden og data.

En fællesnævner for alle målsætninger er, at de søger at integrere natur og biodiversitet i de beslutninger, der tages i forhold til produktion, planlægning og handlemønstre på alle niveauer i samfundet.

I det følgende vil de væsentligste initiativer, som bidrager til de globale målsætninger for sektorintegration af natur og biodiversitet blive fremhævet.

Et initiativs samlede bidrag til en eller flere af de globale målsætninger kan ses i bilag 2.

4.1 Cirkulær økonomi, grønne offentlige indkøb og affald

Væsentligt i relation til cirkulær økonomi er målsætning 14, 15 og 16, som omhandler integration af natur – og biodiversitetshensyn i værdikæder, politikker, bæredygtige produkter og forbrugsmønstre.

I det følgende vil de væsentligste initiativer, som bidrager til de globale målsætninger for cirkulær økonomi, grønne offentlige indkøb og affald blive fremhævet.

Et initiativs samlede bidrag til en eller flere af de globale målsætninger kan ses i bilag 2.

National handlingsplan for cirkulær økonomi 2020-2032

Europa-Kommissionen har i sin handlingsplan for cirkulær økonomi fra 2020 annonceret en række initiativer, der retter sig mod produkters livscyklus. Planen indeholder i alt 35 initiativer, herunder ca. 13 forslag til nye eller reviderede direktiver og forordninger, og fokuserer på de sektorer, der bruger flest ressourcer, og hvor potentialet for cirkularitet er stort såsom: elektronik og informations – og kommunikationsteknik, batterier og køretøjer, emballage, plast, tekstiler, byggeri og bygninger, fødevarer, vand og næringsstoffer.

Regeringens handlingsplan for cirkulær økonomi udgør den nationale plan for forebyggelse og håndtering af affald for 2020-2032. Den indeholder konkrete indsatser i den cirkulære værdikæde fra design over forbrug og til affaldshåndtering. Ud over mange tværgående indsatser inden for de forskellige led i den cirkulære værdikæde sætter handlingsplanen fokus på tre områder med særlig stor miljø – og klimabelastning: biomasse, byggeri og plastik. Der er 129 initiativer, hvoraf mange indgår i Klimaplan for en grøn affaldssektor og cirkulær økonomi (2020), Strategi for grønne offentlige indkøb (2020), National strategi for bæredygtigt byggeri (2021), Strategi for cirkulær økonomi (2018) og Plastikhandlingsplanen (2018).

National strategi for offentlige indkøb

Strategien, "Grønne indkøb for en grøn fremtid – strategi for grønne offentlige indkøb", indeholder en række initiativer for, hvordan det offentliges indkøb skal bidrage til at realisere Danmarks miljø – og klimaambitioner. Det offentlige Danmark indkøber tjenesteydelser, varer og anlægsopgaver for over 400 mia. kr. årligt. Det svarer til over 14 pct. af Danmarks samlede bruttonationalprodukt, og udgør således en ikke ubetydelig drivkraft i transitionen til cirkulær økonomi og bæredygtighed. En række initiativer er blevet implementeret. Der er for eksempel indført en fællesstatslig fødevarerpolitik, kriterier for grønne datacentre, kompetenceudvikling af statslige indkøbere og en vejledning i at udarbejde grønne udbud.

Regeringen har ligeledes en ambition om at nedbringe klimaaftrykket på de offentlige indkøb, herunder også indkøb af transport og opførelse af offentlige bygninger.

Strategien bygger på tre sammenhængende spor: kort sigt, langt sigt samt viden og værktøjer. Der er fokus på indkøbsområder i det offentlige, der i dag sætter et betydeligt klimaaftryk – fødevarer (madspild, økologi, mindre kød), statslige flyrejser (klimakompensation med skovrejsning), energi (besparelser) og bilparken. Der er blandt andet fastlagt et mål om, at alle offentlige indkøb på områder, hvor der findes officielle mærkningsordninger, skal være miljømærkede eller leve op til tilsvarende krav i 2030. Initiativerne spænder bredt, hvad angår både indkøbsprocessen og indkøbsområder, og har til formål at sikre, at Danmark når hele vejen rundt i den grønne omstilling af det offentlige indkøb.

I erkendelse af offentlige indkøb som et vigtigt strategisk virkemiddel for transitionen til en cirkulær økonomi og bæredygtighed, er der på EU-plan fastsat et mål om, at 50 pct. af offentlige indkøb skal være grønne, ligesom kriterier for grønne indkøb indsættes i fremtidige produktreguleringer. I EU-regi, er der således etableret en række kriterier for grønne indkøb på en lang række produktkategorier, ligesom kriterier for grønne indkøb indsættes i fremtidige produktreguleringer (biler, emballage, bygninger, batterier, emballage m.v.). Kriterierne skal gøre det lettere for offentlige indkøbere at stille miljøkrav til produkter og services samt ensrette de miljøkrav den offentlige sektor i EU stiller i forbindelse med konkrete udbud for at gøre det lettere for leverandører at leve op til kravene. At stille grønne indkøbskrav er på de fleste områder frivilligt, men nogle miljøkrav er obligatoriske.

Eco-designforordningen

EU's Ecodesign-forordning fastlægger en ramme for vedtagelse af produktkrav om miljø, energi og klima med det formål at sikre miljømæssigt mere bæredygtige produkter. Forordningen er et af de centrale elementer i EU's Green Deal og vil få stor betydning for EU's miljø-, energi- og klimapolitik de næste årtier. Med Ecodesign-forordningen udvides anvendelsesområdet for fastsættelse af eco-design-krav fra energirelaterede produkter til at omfatte stort set alle fysiske produkter (undtagen blandt andet fødevarer, foder og lægemidler). Dertil udvides kravene fra primært fokus på energieffektivitet og energiforbrug i brugsfasen til at have fokus på hele værdikæden fra design og produktion til forbrug og affaldshåndtering.

I takt med, at der fastlægges nye og skærpede krav til flere produktgrupper, bliver de miljømæssigt værste produkter fjernet fra markedet. Der fastlægges endvidere krav om et digitalt produktpas, hvor oplysninger om de enkelte produkter kan deles på tværs

Integration og cirkulær økonomi	
Initiativ	Væsentlige indsatser i initiativet
National handlingsplan for cirkulær økonomi 2020-2032	Handlingsplanen indeholder 129 initiativer, herunder med fokus på blandt andet: Mindre affald og bedre udnyttelse af naturressourcer Mere og bedre genanvendelse Bedre udnyttelse af biomasse Bæredygtigt byggeri Plastik i en cirkulær økonomi
National strategi for offentlige indkøb	Strategien bygger på tre sammenhængende spor – kort sigt, langt sigt samt viden og værktøjer. Vidensopbygning, herunder statslige kompetenceudviklingsforløb, der blandt andet har fokus på grønne indkøb, Værktøjer, herunder indkøb, skal, hvis muligt, være miljømærkede, årlige beregninger og fremskrivning af klimaaftrykket af det samlede offentlige indkøb, vejledninger til, hvordan der bedst stilles krav til længere garantiperioder og energikrav ved indkøb af LED-lyskilder i offentlige institutioner.
ECO-designforordningen	Digitale produktpas Fælles europæisk mærkning af produkter Generelle mindstekrav til grønne offentlige indkøb
Klimaplan for en grøn affaldssektor og cirkulær økonomi	Minimum 60 pct. reel genanvendelse af det indsamlede plastikaffald, når affaldet udbydes til behandling Strømlinet sortering og indsamling af 10 typer husholdningsaffald over hele landet 50 pct. reduktion af visse take-away-emballage af plastik Udsortering af 50 pct. af plasten til genanvendelse i 2025 og 80 pct. i 2030 i landbrugssektoren Bygge – og anlægssektoren skal udsortere 25 pct. af plasten til genanvendelse i 2025 og 75 pct. i 2030.

af værdikæder til gavn for forbrugere, reparatører og andre aktører i produktets værdikæder samt markeds-
overvågningsmyndigheder. Hertil indføres med forord-
ningen mulighed for fælles europæisk mærkning af
produkter – for eksempel i form af klimamærkning.

Der kan også i medfør af forordningen vedtages mini-
mumskrav for grønne offentlige indkøb. Desuden følger
der af forordningen en forpligtelse for større virksom-
heder til årligt at informere om destruktion af usolgte
forbrugerprodukter, og der vil efterfølgende kunne
vedtages forbud mod destruktion af usolgte forbruger-
produkter. Med forordningen fastsættes konkret forbud
mod destruktion af usolgt beklædning og fodtøj.

Affaldsmålsætninger

Danmark har et omfattende sæt af målsætninger for
håndteringen af affald, der til dels bygger på en ligeså
omfattende regulering på EU-niveau. De danske mål-
sætninger tager udgangspunkt i det i EU etablerede
hierarki for affaldsbehandling, hvorefter forebyggelse
og genbrug prioriteres over genanvendelse og for-
brænding med energiudnyttelse. Ligeledes er der
fokus på at minimere farligt affald og øge indsamlingen
og sorteringen af affald for dermed at fremme en bedre
ressourceudnyttelse og overgangen til en mere cirku-
lær tankegang og økonomi.

Danmark har haft stor succes med at nedbringe
mængderne af affald der deponeres, og deponerer
således i dag kun 1. pct. af husholdningslignende affald.
Konkrete målsætninger om genanvendelse omfatter
områder såsom husholdning, emballage, plastik-, glas-,
papir – og pap-, jern – og metal-, aluminium-, træemba-
llage-, bygge – og anlægs-, mad – samt tekstilaffald. Der
er også nationale krav om, at en vis andel af affaldet
sorteres og indsamles på matriklen for dermed at øge
genanvendelsen og udnyttelsen af ressourcerne i affal-
det (mad-, papir-, pap-, glas-, metal-, plast-, mad – og drik-
kekarton – samt farligt affald og husholdningsaffald),
ligesom der er iværksat et nationalt pantsystem, der
sikrer, at engangsemballager af plastik, aluminium og
glas til drikkevarer bliver genanvendt og i nogle tilfælde
genbrugt. Der er også etableret diverse partnerskaber
blandt andet vedrørende mad-, bygge – og anlægsaf-
fald, tekstilaffald og plastemballageaffald.

Klimaplan for en grøn
affaldssektor og cirkulær økonomi

Affaldsproduktion og forbrænding af affald er spild af
klodens ressourcer og belastende for både natur, miljø
og klima (affaldssektoren står for 5,7 pct. af Danmarks
CO2-udledninger). For at øge cirkulariteten og ned-
bringe CO2-udledningen skitseres der i planen en vision
for en grøn affaldssektor med tre ben: 1) affaldssektoren
skal være klimaneutral i 2030, 2) 80 pct. af dansk plast
skal udsorteres fra forbrænding i 2030 og 3) affaldskur-
ven skal knækkes – mindre affald, mindre spild og mere
genbrug.

4.2 Landbrug, skovbrug og fiskeri

Målsætning 10 omhandler at forbedre biodiversitet og bæredygtig forvaltning af landbrug, akvakultur, fiskeri og skovbrug, især gennem bæredygtig brug af biodiversitet. Hensyn til natur og biodiversitet skal integreres i forvaltningen af områderne igennem biodiversitetsvenlig praksis såsom bæredygtig intensivering, økologi og innovative tilgange der gør produktionssystemerne modstandskraftige og samtidigt sikre bevarelse og genopretning af biodiversiteten.

I det følgende vil de væsentligste initiativer, som bidrager til de globale målsætninger for landbrug, skovbrug og fiskeri blive fremhævet.

Et initiativs samlede bidrag til en eller flere af de globale målsætninger kan ses i bilag 2.

Landbrug

Vilkårene for dansk landbrug er i høj grad bestemt af EU's landbrugspolitik, men bestemmes også af nationale regler, som bl.a. er udmøntet gennem målrettet regulering.

Landbrugsaftalen 2021

I 2021 indgik en bred række af Folketingets partier en aftale, som skal understøtte den grønne omstilling i land- og skovbrugssektoren og sikre en forbedring af det danske vandmiljø og bedre plads til naturen i landbrugslandet. Aftalen sætter retning for omstilling af det danske landbrug. Landbrugsaftalen skal bidrage til blandt andet en drivhusgasreduktion på 1,9 mio. tons CO₂e i 2030 og en reduktion i udledningen af kvælstof til vandmiljøet på 10.800 tons i 2027. Aftalen er bygget op over en række principper for, hvordan reduktionen i udledningen af drivhusgasser og kvælstof til vandmiljøet skal ske. Blandt andet skal landbruget omstilles til at være mere klima- og miljøvenligt samtidig med, at det er økonomisk bæredygtigt. Derudover skal udledning af næringsstoffer nedbringes for at forbedre vandmiljøet. Hensynet til biodiversitet er ligeledes integreret i landbrugsaftalen, idet det fremgår af de guidende principper for reduktion i udledningerne af drivhusgasser og kvælstof, at landbrugsproduktionen skal ske under hensyntagen til natur og biodiversitet.

Aftale om et Grønt Danmark 2024

Regeringen og en række parter (Landbrug & Fødevarer, Danmarks Naturfredningsforening, Fødevareforbundet NNF, Dansk Metal, Dansk Industri og Kommunernes Landsforening) har i juni 2024 indgået aftale om et Grønt Danmark, som vil udgøre det langsigtede grundlag for en historisk omlægning og omstilling af Danmarks arealer og af fødevarer- og landbrugsproduktionen i Danmark.

Aftalen leverer konkrete svar på landbrugets klima- og naturudfordringer og baner samtidig vejen for en omlægning af det danske areal. Den indeholder en række initiativer såsom etablering af en grøn arealfond, støtte til rejsning af 250.000 hektar ny skov frem mod 2045, støtte til udtagning af 140.000 hektar kulstofrige lavbundslande inkl. randarealer frem mod 2030, indførsel af en CO₂e-afgift på udledninger fra husdyr og lavbundslande, støtte til øvrig arealomlægning, herunder vådområder og ekstensivering og strategisk jordopkøb, herunder med henblik på bl.a. kvælstofreduktioner og jordfordeling. Der afsættes omtrent 40 mia. kr. til indsatserne.

Økologistrategien

Som opfølgning på Aftale om grøn omstilling af dansk landbrug fra oktober 2021 har regeringen præsenteret en økologistrategi for at styrke økologien som en vigtig brik i den grønne omstilling af landbruget. Bl.a. skal det økologiske areal i Danmark udgøre 21 pct. af landbrugsarealet inden 2030. Derudover fremgår det af landbrugsaftalen, at afsætningen af økologiske produkter i Danmark og eksportindsatsen af økologiske fødevarer skal fordobles mod 2030.

Madspiltsstrategi 2024-2027

Madspiltsstrategien har til formål at forebygge og reducere madspild og fødevaretab og dermed gavne klima og økonomi. Reduktionen skal ske i hver af de fem fødevareværdikædedele inden 2030. Endvidere har den danske regering en målsætning om at reducere mængden af madaffald, inkl. madspild i alle led af værdikæden for fødevarer. Strategien indeholder 15 initiativer, herunder tænketanken om madspild og fødevaretab, ONE\THIRD, den frivillige aftale om reduktion af madspild i fødevarebranchen, "Danmark mod Madspild", og forskning i reduktion af madspild og fødevaretab.

Skovbrug

Ifølge den nationale skovstatistik var Danmarks skovareal i den seneste opgørelse (2022) vokset til knap 643.000 hektar, hvilket svarer til knap 15 procent af Danmarks samlede areal. Med Aftale om et Grønt Danmark er der sat rammer for etablering af 250.000 ha ny skov frem mod 2045, hvilket svarer til en forøgelse op til 21 procent af Danmarks samlede areal.

Danmarks nationale skovprogram

Danmarks nationale skovprogram (2018) sætter en kurs for bæredygtig skovforvaltning, der sikrer god balance mellem benyttelse og beskyttelse, og understøtter skovens mange forskellige funktioner.

Skovprogrammet indeholder to langsigtede mål om mere skov og om natur og biodiversitet i skov, en vision, strategiske pejlemærker, og flere konkrete mål, der understøtter den ønskede udvikling. De to langsigtede mål er, at skovlandskaber dækker 20-25 pct. af Danmarks areal inden udgangen af det 21. århundrede, og mod 2040, at mindst 10 pct. af Danmarks samlede skovareal har natur og biologisk mangfoldighed som det primære driftsformål.

I det nationale skovprogram er der vedtaget et strategisk pejlemærke om at øge Danmarks skovareal og øge den samfundsmæssige nytte af skove. Derudover er der et strategisk pejlemærke om at øge optag og lagre af kulstof i skove og træprodukter gennem bæredygtig drift. I forhold til øget optag og lagring søges dette formål fremmet ved løbende fokus på skovenes og skovbrugets potentiale til at bidrage til Parisaftalen.

CAP – planen 2023

Søjle I – bioordninger og konditionalitet

CAP-planen forpligter medlemslandene til at opnå miljø- og klimamæssige effekter gennem både obligatoriske krav og frivillige indsatser på landbrugsarealer. Der er derfor fastsat krav om god landbrug – og miljømæssig stand, som alle støttemodtagere skal overholde – for eksempel i forhold til forbedring af biodiversitet på landbrugsarealerne. Kravene gør, at landbruget risikerer en sanktion, hvis de overtræder kravene.

CAP-planen indeholder endvidere frivillige tilskudsordninger, der bygger oven på de obligatoriske krav, som medfører højere klima- og miljøeffekter. Fra 2023 har Danmark indført bio-ordninger med forskellige formål i forhold til at opnå effekter for miljø, klima og biodiversitet, herunder for økologisk arealstøtte, miljø- og klimavenligt græs, varieret planteproduktion, biodiversitet og bæredygtighed.

Søjle II – flerårige forpligtelser

Under søjle II i CAP-planen findes en række areal- og projektilskudsordninger, hvor ansøger frivilligt forpligter sig til en miljø- og/eller klimavenlig arealanvendelse. Indsatserne under Søjle II begrænser sig ikke til landbrugsarealer, og indeholder derfor også indsatser på naturarealer og i skov. Ordningerne har overordnet til formål gennem tilskud, at understøtte EU's fælles målsætninger om en økonomisk bæredygtig landbrugssektor, som er med til at fremme den grønne dagsorden inden for miljø, klima og natur samt styrke udviklingen i landdistrikterne. To ordninger, der er relateret til Natura-2000-udpegede områder, er rydning og forberedelse til afgræsning, og tilskudsordningen til biodiversitetskov. Derudover er der i CAP-planen en række tilskudsordninger på natur- og miljøområdet, der bidrager til implementering af vandrammedirektivet, men også bidrager til klima, natur- og miljøfremmende aktiviteter. Disse tilskudsordninger er tilskud til minivådområder, tilskudsordning til vand- og klimaprojekter, og tilskudsordning til privat skovrejsning.

En bæredygtig produktion er en forudsætning for en bæredygtig udvikling af skovbruget i Danmark, som støtter op om FN's verdensmål, og Kunming-Montreal-aftalen. Derfor er der i det nationale skovprogram vedtaget strategiske pejlemærker for bæredygtig produktion af træ, herunder gode og klare rammevilkår, og at øge efterspørgsel og udbud af dokumenterbart bæredygtigt træ.

For at opnå mere biodiversitet i danske skove er der vedtaget to strategiske pejlemærker i det nationale skovprogram 1) Bevare og øge skovenes biologisk mangfoldighed på særlige lokaliteter, og 2) fremme generelle naturhensyn i skovdriften.

De strategiske pejlemærker udmøntes blandt andet via udlægning af biodiversitetsskov, og urørt skov, hvor naturen kan være i fred. Blandt andet udlægges der urørt skov og arealer med anden biodiversitetsskov i de statslige skove. For de private og kommunale skove, er der også afsat tilskudsmidler til skov med biodiversitetsformål, hvor formålet er at bidrage til at sikre stabile levesteder for at beskytte truede dyre- og plantearter, som er knyttet til levesteder i skove. I skov med biodiversitetsformål tages også særlige hensyn i skovdriften for at sikre biodiversiteten for særlige arter. Der er også etableret en tilskudsordning for privat urørt skov. Formålet med tilskud til privat urørt skov er at sikre stabile levesteder for de arter, som er tilknyttet skov. Dette opnås ved at beskytte naturmæssigt værdifulde skovarealer og særlige levesteder for arter tilknyttet skov.

Fiskeri

Vilkårene for dansk fiskeri er i høj grad bestemt af EU's fælles fiskeripolitik, suppleret af nationale regler. Af stor betydning for dansk fiskeri er også de rammer, der følger af EU's miljøpolitik, for eksempel havstrategidirektivet, naturdirektiverne, vandrammedirektivet og direktivet om maritim fysisk planlægning. EU's fælles fiskeripolitik, og Danmarks implementering heraf, bidrager generelt set til målsætning 10 om bæredygtig forvaltning, idet fiskebestandene udnyttes ud fra princippet om maksimalt bæredygtigt udbytte og bidrager til sunde økosystemerne i havene ved at minimere fiskeriets negative påvirkning af økosystemerne mest muligt.

Aftale om Havplan

Der er i 2023 indgået bred politisk aftale om, at 30 pct. af Danmarks havareal skal være beskyttet, heraf skal 10 pct. være strengt beskyttet i 2030. I de strengt beskyttede områder er blandt andet alt erhvervsmæssigt fiskeri forbudt. I de beskyttede områder, som primært består af Natura 2000-områder, og havstrategiområder, vil visse typer af fiskeri blive forbudt, hvis fiskeriet er uforeneligt med den natur og de arter, der skal beskyttes i områderne.

Kystfiskerordningen og naturskånsomt kystfiskermærke

Kystfiskerordningen består af fiskekvoter, der er reserveret det kystnære fiskeri. Kystfiskerordningen giver blandt andet større kvoter til fiskeri, der tager hensyn til miljøet, så fiskeriet i stigende grad sker med skånsomme redskaber, som ikke påvirker havbunden.

I 2021 blev det statslige naturskånsomt kystfiskermærke lanceret. Mærkningsordningen hviler på fem krav, der sikrer, at fisk med mærket NaturSkånsom kommer fra et kystnært, skånsomt og bæredygtigt fiskeri, herunder at fisken skal være fanget med skånsomme metoder.

Tilskudsordninger under Den Europæiske Hav-, Fiskeri- og Akvakulturfond

EU stiller i perioden 2021-2027 under den europæiske hav-, fiskeri- og akvakulturfond ca. 1,5 mia. kr. til rådighed for Danmark, som skal matches med offentlig medfinansiering på ca. 642 mio. kr. - i alt ca. 2,1 mia. kr.. Det nuværende danske program har særligt fokus på aktiviteter, der understøtter den grønne omstilling, en styrket forskningsindsats og brug af biologisk rådgivning. I perioden 2021 til 2024 er der blandt afsat midler til grøn omstilling, herunder udvikling og afprøvning af klima- og miljøforbedrende løsninger i fiskeri- og akvakultursektoren, vandløbsrestaurering, og indsatser mod marint affald.

Landbrug, skovbrug og fiskeri

Initiativ	Væsentlige indsatser i initiativet
Landbrugsaftalen 2021	Udvalgte, centrale initiativer i Landbrugsaftalen: • Reduktion på 1,9 mio. t. CO₂e af landbrugssektorens drivhusgasudledninger, herunder bl.a. ved udtagning af lavbundslande • Reduktion af kvælstofudledning til vandmiljøet med 10.800 tons, bl.a. gennem målrettet regulering samt kollektive virkemidler
CAP-plan 2023	• Bio-ordningen Økologisk arealstøtte giver tilskud til økologisk dyrkning • Bio-ordningen Miljø - og klimavenligt græs understøtter kulstofopbygning i græsarealer • Bio-ordningen Varieret planteproduktion støtter at skabe variation i udnyttelsen af omdriftsarealer • Bio-ordningen Biodiversitet & bæredygtighed bidrager til etablering og fastholdelse af elementer og arealer til gavn for biodiversiteten • Tilskudsordningen rydning og forberedelse til afgræsning er målrettet arealer i udpegede Natura 2000-områder, arealer med høj naturværdi og vådområde - og lavbundsprojekter • Tilskudsordningen for minivådområder bidrager til at forbedre vandmiljøet • Tilskudsordningen til vand - og klimaprojekter består af fire indsatser i 2024: kvælstofvådområdeprojekter, lavbundsprojekter, fosforvådområdeprojekter og projekter om fysiske vandløbsindsatser (restaurering af ådale) • Tilskudsordning til privat skovrejsning giver tilskud til at rejse ny skov på privatejet og kommunalt ejet landbrugsarealer
Madspiltsstrategi 2024-2027	• 15 initiativer, herunder særligt: • Etablering af tænketank om forebyggelse af madspild og fødevaretab, • Frivillig aftale om reduktion af madspild - Danmark mod Madspild. • 15 mio. kr. til forskning i reduktion af madspild og fødevaretab i 2024
Aftale om et grønt Danmark	Indførsel af CO₂e-afgift fra 2030. • Etablering af Danmarks Grønne Arealfond, hvori der afsættes omtrent 40 mia. kr. • Udtagning af 140.000 ha kulstofrige lavbundslande frem mod 2030. • Etablering af 250.000 ha ny skov frem mod 2045
Nationalt skovprogram	• Udlægning af biodiversitetsskov samt urørt skov • Tilskudsordninger til private og kommunale biodiversitetsskove • Tilskudsordning til privat urørt skov
Aftale om Havplan	• Forbud mod fiskeri i strengt beskyttede områder med visse undtagelser • Visse typer af fiskeri forbydes i udlagte beskyttede områder, hvis det er uforeneligt med den natur, og de arter, der skal beskyttes i områderne.
Kystfiskerordningen og NaturSkånsom kystfiskermærke	• Kystfiskerordningen giver ekstra kvoter til fiskeri, som ikke påvirker havbunden • Mærkningsordningen, NaturSkånsom, giver incitament til at fangster skal være fanget med skånsomme redskaber, og at alle fangster skal være fra sunde bestande.
Tilskudsordninger under Den Europæiske Hav-, Fiskeri - og Akvakulturfond	• I perioden 2021 til 2024 er der blandt andet afsat midler til: • Udvikling og afprøvning af klima - og miljøforbedrende løsninger i fiskeri - og akvakultursektoren • Investeringer i kystfiskeri gennem forbedringer af infrastruktur • Reduktion af marint affald iht. regeringens plasthandlingsplan, • Udarbejdelse og gennemførelse af produktions - og afsætningsplaner • Vandløbsrestaurering gennem genopretning af gydepladser og passager for fisk samt forbedring af forholdene for flora og fauna i vandområder.

4.3 Byer

Den globale målsætning 12 handler om at øge arealet og kvaliteten og tilslutningen af, adgangen til og fordelene ved grønne og blå rum i byer og tætbefolkede områder.

I det følgende vil de væsentligste initiativer, som bidrager til de globale målsætninger for byer blive fremhævet.

Et initiativs samlede bidrag til en eller flere af de globale målsætninger kan ses i bilag 2.

Grønt Danmarkskort

I Naturplan Danmark blev kommunerne pålagt at udpege et Grønt Danmarkskort til kommuneplanerne. Grønt Danmarkskort har som formål at skabe større og bedre naturområder med bedre fysisk og/eller funktionel sammenhæng i naturudpegningerne på tværs af kommunegrænser. På tværs af kommunerne blev der i 2017/2018 nedsat lokale naturråd, som bistod kommunerne med at udpege områder til Grønt Danmarkskort. Kommunerne skal, når de udpeger naturområder, som skal indgå i Grønt Danmarkskort, anvende tre nationale kriterier, hvor et af kriterierne er udpegning af naturområder, som bidrager til andre formål, herunder områder som kan sikre sammenhæng med byernes grønne områder.

Byer	
Initiativ	Væsentlige indsatser i initiativet
Grønt Danmarkskort	Fortsætte udpegning af Grønt Danmarkskort

4.4 Virksomheder og biodiversitet

Global målsætning 13, 15, og 17 omhandler målsætninger, der blandt andet relaterer sig til virksomheders adgang til og brug af genetiske ressourcer (global målsætning 13), påvirkning af natur og biodiversitet (global målsætning 15), og bioteknologi og genetiske modificerede organismer (GMO'er) – (global målsætning 17). Global målsætning 15 har et særskilt fokus vedrørende rapportering af virksomhedernes risici og afhængigheder af biodiversitet og bidrag til bæredygtige forbrugsmønstre

I det følgende vil de væsentligste initiativer, som bidrager til de globale målsætninger for virksomheder blive fremhævet.

Et initiativs samlede bidrag til en eller flere af de globale målsætninger kan ses i bilag 2.

Biodiversitetspartnerskabet

For at styrke virksomhedernes indsatser for at beskytte verdens natur og biodiversitet har miljøministeren nedsat et biodiversitetspartnerskab, bestående af branche – og erhvervsorganisationer, NGO'er, tænketanke, fagforening og videninstitutioner. Partnerskabet kom i sommeren 2024 med anbefalinger til danske virksomheder og finansielle institutioner om, hvordan de bedst handler på biodiversitetsområdet og om oplevede barrierer og mulige incitamentsstrukturer samt identifikation af videnskuller med henblik på at styrke effekten af danske virksomheders og den finansielle sektors frivillige indsatser og investeringer for at beskytte natur, biodiversitet og økosystemer.

Anbefalingerne vedrører blandt andet en opfordring til virksomheder om at sætte ind overfor deres største pres på biodiversitet med hovedfokus på at reducere areal – og ressourceforbrug, anbefaling om at anvende internationalt anerkendte metoder såsom SBTN (Science based targets for Nature) og TNFD (Taskforce for naturrelated disclosure) til at kortlægge, sætte mål, monitorere og gennemføre indsatser samt anbefalinger til at både erhvervs-, brancheorganisationer og det offentlige understøtter virksomhedernes indsatser.

Virksomheders rapportering om bæredygtighed

Formålet med EU-direktivet om bæredygtighedsrapportering (CSRD) er at skabe gennemsigtighed og sammenlignelighed om bæredygtighed på tværs af større virksomheder inden for EU. Det forventes, at CSRD vil medføre øget finansiering til og investering i bæredygtige virksomheder, hvilket forventes at øge virksomhedernes incitamenter til at blive mere bæredygtige. De virksomheder, der kan dokumentere deres positive bæredygtighed, forventes fremadrettet at få en konkurrencefordel, idet kunder og samarbejdspartnere i stigende grad forventes at ville efterspørge disse oplysninger.

CSRD omfatter alle store virksomheder (bl.a. virksomheder af interesse for offentligheden med over 500 ansatte) og børsnoterede virksomheder (med undtagelse af mikrovirksomheder) samt visse finansielle virksomheder med interesse for offentligheden. I alt bliver ca. 2.200 danske virksomheder omfattet af krav om rapportering i årsrapporter. Små – og mellemstore virksomheder (SMV'er), der ikke er børsnoterede, omfattes dermed ikke direkte af kravene i CSRD. Det forventes dog, at mange SMV'er også vil blive påvirket, da de som underleverandører vil blive anmodet om at levere oplysninger til de omfattede virksomheders rapportering.

Taksonomi

EU's forordning om taksonomi indeholder et klassifikationssystem, der hjælper virksomheder og investorer med at identificere miljømæssigt bæredygtige økonomiske aktiviteter for at træffe bæredygtige investeringsbeslutninger. Miljømæssigt bæredygtige økonomiske aktiviteter beskrives som dem, der giver et væsentligt bidrag til mindst et af EU's klima – og miljømål samtidig med, at de ikke i væsentlig grad skader nogen af disse mål og opfylder minimumsgarantier. Der er identificeret seks klima – og miljømål inklusiv et vedr. biodiversitet og økosystemer – der alle er suppleret af tekniske screeningskriterier for, hvornår en specifik økonomisk aktivitet anses for at bidrage væsentligt til de enkelte mål og ikke at gøre væsentlig skade (DNSH).

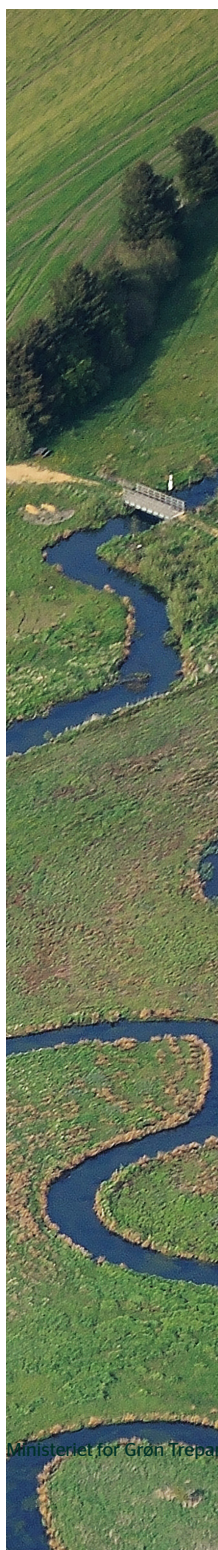
EU-forordningen stiller ikke obligatoriske krav til miljøpræstationer for virksomheder eller til finansielle produkter, men det forventes, at EU's taksonomi over tid vil tilskynde til en overgang til bæredygtighed for at nå EU's klima – og miljømål.

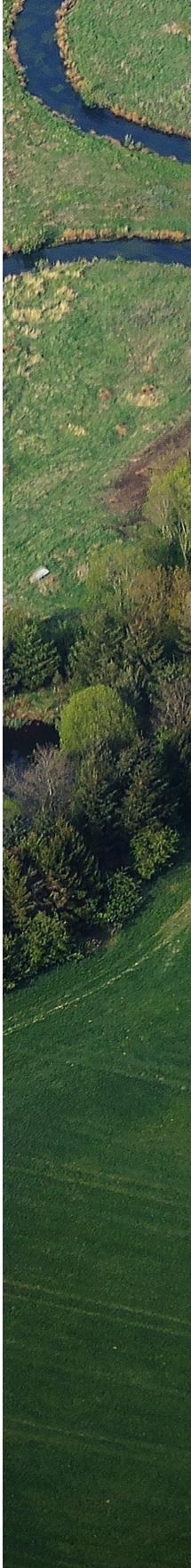
Forbud mod skovrydning

EU's skovrydningsforordning stiller krav om processer for due diligence og at virksomhederne sikrer, at en række specifikke produkter, der indeholder råvarerne soja, palmeolie, kaffe, kakao, naturgummi, kvæg og træ, ikke har ledt til skovrydning og skovforringelse ude i verden.

Virksomheder skal sikre, at produktionen er foregået i overensstemmelse med relevant lovgivning i oprindelseslandet, herunder blandt andet at miljølovgivning, menneskerettigheder og oprindelige folks rettigheder respekteres. Den globale skovrydning har ikke kun store konsekvenser for klima, natur og miljø, men også betydelige sociale konsekvenser, især for oprindelige folk og lokalbefolkninger, der lever af skovens ressourcer.

I perioden fra 1990 til 2020 er der på verdensplan forsvundet skove på et areal, der er større end hele EU. Det svarer til omkring 10 pct. af verdens tilbageværende skove. EU's handel vurderes at kunne tilskrives 10 pct. af denne skovrydning.

Virksomheder og genetiske ressourcer

Det tredje formål med FN's biodiversitetskonvention er lige og retfærdig fordeling af udbyttet ved anvendelse af klodens genetiske ressourcer. I FN's biodiversitetskonvention søges dette formål opnået via Nagoya-protokollen, som blev vedtaget i 2010 og trådte i kraft i 2014, og som Danmark har ratificeret. Det er især udviklingslande, der har presset på for at få del i udbyttet fra genetiske ressourcer og det er blandt andet vigtigt for verdens oprindelige folk, som ofte bor de steder, hvor de genetiske ressourcer udvindes.

I EU er Nagoya-protokollen blevet implementeret med ABS-forordningen. ABS står for "Access and Benefit Sharing," og ABS-princippet skal sikre, at udbyttet ved udnyttelse af genetiske ressourcer og traditionel viden, knyttet til udnyttelsen, bliver delt rimeligt og retfærdigt. Udnyttelsen skal ske på grundlag af en forudgående samtykkeaftale og en privatretlig udbytteaftale mellem modtageren og leverandøren af de genetiske ressourcer, baseret på bilaterale aftaler mellem brugerne af de genetiske ressourcer og leverandørlande af genetiske ressourcer.

I Danmark er Nagoya-protokollen desuden implementeret ved lov om udbyttedeling om genetiske ressourcer fra 2012. Nagoya-protokollen giver ethvert land suveræne rettigheder til genetiske ressourcer indenfor national jurisdiktion og det er op til parterne om der stilles adgangsbetingelser til genetiske ressourcer.

GMO (Genetisk modificerede organismer)

FN's biodiversitetskonvention pålægger overordnet de lande, som har tiltrådt konventionen (herunder Danmark), at de skal håndtere de risici, som levende genmodificerede organismer måtte have for biodiversiteten og for menneskers sundhed. Landene skal endvidere fremme, at bioteknologiens fordele deles retfærdigt. Under konventionen er der vedtaget en særlig protokol, Cartagena-protokollen om biosikkerhed, som fastlægger regler for grænseoverskridende overførsler, håndtering og brug af levende genetisk modificerede organismer.

Danmark og EU har tiltrådt Cartagena-protokollen. Et vigtigt element i protokollen er, at levende genmodificerede organismer ikke må overføres på tværs af landegrænser uden forudgående informeret samtykke fra den ansvarlige myndighed i modtagerlandet. Dette element er i EU gennemført i lovgivning om grænseoverskridende overførsler af genetiske modificerede organismer (forordning 1946/2003).

Der er en omfattende EU - og national regulering af GMO, som har til formål, i overensstemmelse med forsigtighedsprincippet, at beskytte menneskers sundhed og miljøet i forbindelse med udsætning af GMO i miljøet, uanset om dette sker som en forsøgsudsætning på et afgrænset areal eller som resultat af en egentlig markedsføring.

I Danmark er der endvidere vedtaget lovgivning om sameksistens mellem GMO og andre afgrøder samt om kompensation for eventuelle tab. Reglerne regulerer sameksistens mellem dyrkning af genmodificerede afgrøder og konventionelt og økologisk jordbrug og skal bl.a. bidrage til at forhindre, at dyrkning af genmodificerede-afgrøder kan ske uden at konventionelle og økologiske nabolandbrugere lider et tab pga. iblanding af GMO i deres afgrøder. Hvis der mod forventning sker en iblanding, giver reglerne mulighed for udbetaling af kompensation.

Virksomheder og biodiversitet	
Initiativ	Væsentlige indsatser i initiativet
Biodiversitetspartnerskab	Nedsættelse af biodiversitetspartnerskab, der skal være med til at rådgive om, hvordan man kan styrke effekten af danske virksomheders og den finansielle sektors frivillige indsatser og investeringer for at beskytte natur og biodiversitet.
Virksomheders rapportering om bæredygtighed	Indførelse af krav om bæredygtighedsrapportering, i første omgang for de største børsnoterede virksomheder med mere end 500 ansatte og statslige aktieselskaber med mere end 500 ansatte i 2024. Herefter vil det være øvrige store virksomheder, som omfattes fra 2025.
Taksonomi	Indførelse af klassificering af aktiviteter som bæredygtige ift. seks EU klima - og miljømål med henblik på at skabe incitament for flere bæredygtige investeringsbeslutninger.
Forbud mod skovrydning	Indførelse af krav til at produktion af soja, palmeolie, kaffe, kakao, naturgummi, kvæg og træ skal foretages uden at rydde eller forringe skov, før varer kan markedsføres i EU eller eksporteres fra EU.

4.5 Data

Natur og biodiversitetsdata

Som beskrevet i indledningsvis indeholder Kunming-Montreal-aftalen den globale målsætning 21, der handler om at sikre, at den bedste tilgængelige data, information og viden er tilgængelig for beslutningstagere, brugere og offentligheden. I Danmark er der inden for natur og biodiversitet særligt tre vigtige databaser, der er tilgængelige for offentligheden.

Miljøportalen

Danmarks Miljøportal indeholder danske data på natur- og miljøområdet. Portalen er et fællesoffentligt samarbejde mellem Miljøministeriet, kommunerne og regionerne.

[\(https://www.miljoportal.dk/\)](https://www.miljoportal.dk/)

Artsportalen

Arter.dk samler viden om danske arter og gør disse data tilgængelige for forskere, naturforvaltere og alle naturinteresserede. Arbejdet med Arter.dk udføres som et samarbejde mellem Miljøstyrelsen, Statens Naturhistoriske Museum, Naturhistorisk Museum Aarhus og DanBIF. Finansieringen kommer fra Aage V. Jensen Naturfond, 15. Juni Fonden og den danske stat.

<https://www.arter.dk>

Rødlisten

Den Danske Rødliste er en samlet oversigt over ca. 13.900 danske arter, og rummer bl.a. information om, hvor truede alle disse arter er. Listen faciliteres og udarbejdes af Aarhus Universitet

<https://ecos.au.dk/forskningraadgivning/temasider/redlist>

4.6 Subsidier

I det følgende vil de væsentligste initiativer, som bidrager til de globale målsætninger for subsidier blive fremhævet.

Et initiativs samlede bidrag til en eller flere af de globale målsætninger kan ses i bilag 2.

Miljøskadelige subsidier: 8. Miljøhandlingsprogram

Danmark har igennem det 8. miljøhandlingsprogram sammen med de øvrige medlemslande i EU forpligtet sig til at styrke indsatsen for udfasning af miljøskadelige subsidier, herunder energisubsidier og navnlig subsidier til fossile brændsler. Der er i EU-regi udviklet en bindende ramme for overvågning og rapportering af medlemsstaternes fremskridt hen imod udfasning af energisubsidier, herunder subsidier til fossile brændsler. Danmark skal som led i EU's forvaltningsforordning for Energiunionen udarbejde en national energi- og klimaplan for perioden 2021-2030. Det fremgår af National Energi- og Klimaplan fra 2024, at der ikke ydes direkte støtte eller subsidier til fossile brændsler i Danmark.

Energisubsidier

Internationalt arbejder Danmark i forskellige fora med reform af fossile subsidier, som skal bidrage til Parisaftalens målsætning om at vende de globale finansieringsstrømme i grøn retning samt at bidrage til accelereret energitransition.

I forhold til udfasning af energisubsidier, har Danmark i 2023 tilsluttet sig en erklæring om fossile subsidier (Joint Statement on Fossil Fuel Subsidies). Landene har bl.a. forpligtet sig til at lave et nationalt overblik over både direkte og indirekte fossile subsidier. Landene skal udarbejde nationale strategier for udfasning af fossile subsidier. Dertil samarbejder medlemmerne af erklæringen om at udvikle en mere fyldestgørende international metodologi for fossile subsidier for, at sikre et bedre grundlag for analyse af subsidier og politisk handling. Danmark deltager også i landegruppen Friends of Fossil Fuels Subsidy Reform (FFFSR). Koalitionen arbejder for en reformering af fossile subsidier i internationale fora såsom G20, WTO og i forbindelse med de internationale klimaforhandlinger. Danmark støtter desuden International Institute for Sustainable Development og Global Subsidies Initiatives gennem en bevilling. Projektet understøtter internationale processer for reformering af fossile subsidier og bidrager bl.a. med kapacitetsopbygning omkring udfasningen af fossile subsidier i Indien, Indonesien og Sydafrika.

Positive incitamenter for biodiversitet

På natur- og biodiversitetsområdet har Danmark indført adskillige tilskudsordninger mhp. at øge de positive incitamenter for biodiversitet. For eksempel er der afsat midler til klimalavbundsprojekter, som er med til at understøtte målet om at reducere Danmarks

udledningen af skadelige drivhusgasser med 70 pct. frem mod 2030. Tilskudsordningens primære formål er udtag af kulstofrige lavbundslande med henblik på at reducere landbrugets drivhusgasudledning mest muligt. Tilskudsordningen skal, ud over CO2-reduktion, understøtte natur-, vandmiljø- og øvrige klimaformål. Ud over Klima-Lavbundsordningen eksisterer også tilskudsordningen "Vand- og klimaprojekter", hvor formålet med kvælstofvådområdeprojekter er, at reducere udledningen af kvælstof til fjorde og kystvande samt at nedbringe udledningen af klimagasser. Yderligere findes en klima-lavbundsordning, hvor der, udover reduktion af klimagasser, også kan indtænkes andre hensyn, særligt i forhold til natur, miljø og klimatilpasning samt friluftslivets adgang til naturområderne.

Subsidier	
Initiativ	Væsentlige indsatser i initiativet
EU's 8 miljøhandlingsprogram	Danmark indberetter regelmæssigt miljøskadelige subsidier til Kommissionen
Energisubsidier og COP 28/29	- Udarbejde et nationalt overblik over direkte og indirekte fossile subsidier - På baggrund af det nationale overblik over fossile subsidier udarbejdes en strategi for udfasning af fossile subsidier, - Støtte kapacitetsopbygning i Sydafrika, Indien og Indonesien omkring udfasning af fossile subsidier
To tilskudsordninger til klima-lavbundsprojekter	Afsat henholdsvis 1,71 mia. kr. og 2,56 mia. kr. i perioden 2021-2024
Tilskudsordningen Vand- og klimaprojekter (LBST)	Afsat ca. 1,2 mia. kroner frem mod 2027

5. Kapitel

Globale indsatser

I følgende kapitel gennemgås de danske indsatser og bidrag, som vil bidrage til Kunming-Montreal-aftalens globale målsætning, 19, 20, 22 og 23.

De væsentligste målsætninger i Kunming-Montreal-aftalen, som relaterer sig til internationale indsatser, er den globale målsætning 19 om ressourcemobilisering, og den globale målsætning 20 om teknologioverførelse og kapacitetsopbygning, herunder fra udviklede lande til udviklingslande.

Den globale målsætning 19 indbefatter, at der globalt set skal mobiliseres 200 mia. USD årligt fra alle kilder, dvs. nationale, internationale samt offentlige og private kilder, til implementering af nationale biodiversitetsstrategier og handlingsplaner samt Kunming-Montreal-aftalens målsætninger. Det skal blandt andet ske via en forøgelse af den nationale ressourcemobilisering og en mere effektiv anvendelse af eksisterende ressourcer, herunder via synergier fra klimafinansiering i udviklingsbistanden. Der er under målsætningen et delmål om at øge de biodiversitetsrelaterede internationale finansielle ressourcer fra udviklede lande, herunder officiel udviklingsbistand til min. 20 mia. USD om året i 2025, og til min. 30 mia. USD om året i 2030. Disse ressourcer skal særligt tilgodesee de mindst udviklede lande, små ø-stater og lande med overgangsökonomier.

Ifølge den globale målsætning 20 skal kapacitetsopbygning og udvikling, herunder adgang og overførelse af teknologier, fremme af innovation og samarbejde, sikres.

Fælles for målsætning 19 og 20 er, at de på globalt niveau har som mål at øge tilgangen af både finansielle midler, men også ikke-finansielle midler (f.eks. teknologioverførelse, og kapacitetsopbygning) med henblik på at sikre tilstrækkelige ressourcer og midler til implementering af Kunming-Montreal-aftalen.

Målsætning 22 omhandler oprindelige folk og lokale samfunds rettigheder samt deres fulde og effektive deltagelse i beslutninger, herunder også for kvinder, piger, børn og unge, og personer med handicap.

Målsætning 23 omhandler sikring af ligestilling mellem kønnene i implementeringen af målsætningerne i Kunming-Montreal-aftalen i programmer, politikker og institutioner, gennem en proces der tager højde for at menneskers forskellige behov og erfaringer baseret på deres kønsidentitet.

5.1 Danmarks grønne bistand

Den danske udviklingspolitiske strategi for 2021-2025 lægger grundlaget for dansk udviklingspolitik fra 2021 til 2025, og har to hovedpunkter:

1. At skabe håb og hjælpe flere bedre, hvor det er sværest. Det handler om at forebygge og bekæmpe fattigdom og ulighed, skrøbelighed, konflikt og fordrivelse og dermed også irregulær migration.
2. At gå forrest i kampen for klima, natur og miljø – for en klode i balance. Der skal skrues op for klimaambitionerne og ned for de globale CO₂-udledninger. Den grønne omstilling skal fremmes. Det vil sige et stort engagement i klimatilpasning, mere arbejde for bedre natur og miljø samt øget modstandsdygtighed med fokus på fattige og sårbare lande og mennesker.

Danmark arbejder på flere forskellige tangenter:

1. Støtte til natur og biodiversitet via udviklingsbistanden
2. Støtte til biodiversitet gennem det danske civilsamfund
3. Bidrag til de globale målsætninger gennem udviklingsbistand til multilaterale fonde og organisationer
4. En international skov – og naturindsats
5. Fremme virksomhedsansvar for natur, miljø og biodiversitet i globale værdikæder
6. Myndighedssamarbejde på vand, miljø, tekstiler mv.

1) Støtte til natur og biodiversitet via udviklingsbistanden

Den danske regering øger indsatsen på den grønne dagsorden i udviklingslandene yderligere og afsætter mindst 35 pct. af den samlede bistand til udviklingslandene til grønne formål på Finansloven 2024. Dette svarer til ca. 6 mia. kr. Det forventes, at langt størstedelen af indsatserne inden for det grønne område vil være klimarelevante svarende til mindst 30 pct. af bistanden og at den særlige danske profil på klimatilpasning vil blive fastholdt, hvor omkring 60 pct. af klimabistanden vil gå til tilpasningsindsatser i udviklingslande. Der afsættes blandt andet midler til en samlet skov- og natursatsning på 1. mia. kr. i perioden 2024-2027. Det forventes, at der vil være et betydeligt overlap mellem indsatser som bidrager til de globale klimamål, og indsatser, der er relevante for biodiversitet, vand og miljø.

Danmark ønsker at gå forrest i arbejdet med den grønne omstilling. Danmark vil ikke alene bidrage med konkrete klima, natur- og miljøindsatser, men også hjælpe med at gøre den vækst og udvikling, mange lande vil og skal opleve over de kommende årtier, retfærdig og grøn. Derfor skal myndighedssamarbejder mellem danske myndigheder og deres søsterorganisationer i udvalgte udviklings- og vækstlande styrkes. Regeringen har øget rammen til myndighedssamarbejdet med 50 mio. kr. i 2024 til i alt 313 mio. kr.

Regeringen har ligeledes besluttet, at mere end halvdelen af udviklingsbistanden i 2024 allokeres til Afrika. Det gælder også for den grønne bistand, svarende til ca. 3 mia. kr. til grønne indsatser i Afrika. Herunder vil landeprogrammerne allokere betydelige midler til grønne indsatser. Der afsættes bl.a. 100 mio. kr. til vand og bekæmpelse af afskovning i Kenya. Midlerne skal bl.a. gå til bekæmpelse af afskovning og til beplantning i Kenyas højland, som vil bidrage til at regnvandet optages og føres gennem floder til tørrere, lavtliggende områder.

2) Støtte til biodiversitet gennem det danske civilsamfund

Udenrigsministeriet støtter civilsamfundspartnere, der arbejder specifikt med biodiversitet og oprindelige folk. Verdens Skove og WWF Danmark er Udenrigsministeriets to partnere med et tematisk grønt strategisk partnerskab for 2022-2025, som understøtter de grønne strategiske prioriteter i den udviklingspolitiske strategi.

Strategisk partnerskabsaftale med Verdens skove

Verdens Skove modtager som strategisk partner 16 mio. kr. årligt i 2022-2025. Skov, biodiversitet og oprindelige folks rettigheder er centralt i Verdens Skoves arbejde. Verdens Skove arbejder rettighedsbaseret, hvilket bl.a. inkluderer støtte til oprindelige folk- og andre folk med tilknytning til verdens skove- i deres kamp for selvbestemmelse, rettigheder og kulturel selvidentifikation.

Verdens Skove anvender desuden naturbaserede løsninger i deres globale arbejde. De har blandt andet fokus på afskovningspresset på oprindelig folks beboelsesområder, herunder behov for langsigtede partnerskaber og adgang til skovmonitoreringssystemer.

Strategisk partnerskabsaftale med WWF Danmark

WWF Danmark modtager som strategisk partner 17 mio. kr. årligt i 2022-2025. WWF Danmarks strategiske partnerskab "The Triple Benefit Programme" har et mål om at forbedre menneskers levevilkår, øge biodiversiteten og øge klimatilpasningen og -modstandsdygtigheden hos mennesker og natur. WWF Danmark arbejder generelt for at styrke biodiversitet, klimareduktion, klimatilpasning, samt modstandsdygtighed hos både mennesker og natur, samtidig med at miljødegradering, fattigdom og ulighed modarbejdes.

Samarbejdsaftale med IWGIA (International Work Group for Indigenous Affairs)

Udenrigsministeriet har desuden indgået en samarbejdsaftale med IWGIA (International Work Group for Indigenous Affairs) om beskyttelse og støtte til at fremme oprindelige folks rettigheder i udviklingslande. IWGIA's arbejde omfatter bl.a. de negative effekter af klimaforandringer og biodiversitetsforringelser, og understøtter anerkendelsen af oprindelige folk som rettighedsindehavere og nøglespillere i miljøforvaltning. IWGIA's indsats vil også omfatte inddragelse af oprindelige folks kvinder og de udfordringer, som oprindelige folks kvinder står overfor som følge af klimaforandringerne og presset på økosystemer. Kunming-Montreal-aftalen ses som en mulighed for forandring på lokalt og nationalt niveau, og IWGIA vil derfor i partnerskab med oprindelige folks bevægelser have et forøget fokus på sammenhængen imellem biodiversitet, naturbevarelse, klimaforandringer og menneskerettigheder.

3) Udviklingsbistand til multilaterale fonde og organisationer

Danmark er på flere måder engageret i at bidrage til at opnå de globale målsætninger i Kunming-Montreal-aftalen gennem bidrag til flere store multilaterale organisationer og fonde. Danmark støtter den Globale Miljøfacilitet (GEF), der er den største og ældste multilaterale fond dedikeret til miljøbeskyttelse. GEF yder støtte til udviklingslandene til at adressere presserende miljøproblematikker og for at hjælpe udviklingslandene til at opfylde deres forpligtelser til de multilaterale miljøaftaler, herunder FN's biodiversitetskonvention.

FN's årti for genopretning af økosystemer

FN's årti for Genopretning af Økosystemer er en bredt funderet global bevægelse, der sigter mod at genoprette økosystemer og sætte verden på sporet for en bæredygtig fremtid. FN's årti løber fra 2021-2030 og visionen er at sikre fremtidige generationer ved at genoprette forholdet mellem mennesker og natur, øge arealet af sunde økosystemer og standse tab, fragmentering

og nedbrydning af økosystemer. Danmark blev i 2022 kernebidragsyder til Fonden for Årtiet med et bidrag på 70 mio. kr. i perioden 2022-2025 og deltager aktivt i fondens bestyrelse.

FN's Miljøprogram (UNEP)

FN's Miljøprogram (UNEP) arbejder for bæredygtig forvaltning af økosystemer ved at sikre adgang til information og data om økosystemers tilstand. UNEP hjælper desuden partnere med at designe systemer, der kan monitorere biodiversitetens tilstand, og med at udvikle strategier for at bevare biodiversitet og truede arter. UNEP arbejder på at fremme en global bevidsthed om vigtigheden af biodiversitet, skabe politiske rammer for at beskytte den, og støtte lande i deres bestræbelser på at bevare og bæredygtigt forvalte den biologiske mangfoldighed. Danmark bidrager med 200 mio. kr. i kernebidrag til UNEP i perioden 2022-2025.

Den Internationale Union for Naturbevarelse (IUCN)

Den Internationale Union for Naturbevarelse er en af verdens førende organisationer inden for bæredygtig udvikling og naturbeskyttelse og spiller en vigtig rolle ift. at sætte natur og biodiversitet højt på den internationale dagsorden, ligesom den udvikler standarder samt implementerer projekter og programmer globalt. Danmark genindtrådte i 2020 som strategisk partner og donor i IUCN og støtter frem mod udgangen af 2024 organisationen med i alt 80 mio. kr.

Støtte til Den Globale Miljøfacilitet (GEF) og ny Global biodiversitetsfond

Danmark støtter GEF med 800 mio. kr. i perioden 2022-2026, hvilket er en stigning på 78 pct. i forhold til tidligere bidrag. Den globale miljøfacilitet er en multilateral miljøfond, der yder tilskud og blandet finansiering til projekter relateret til blandt andet biodiversitet, skov og natur i udviklingslande.

Der er på baggrund af Kunming-Montreal-aftalen oprettet en ny global biodiversitetsfond under den Globale Miljøfacilitet. Fondens formål er at tilvejebringe projekter i udviklingslande, som kan bidrage med at indfri de globale målsætninger, herunder den globale målsætning om 30 pct. beskyttet land og hav, og global målsætning om 30 pct. genopretning af forringede økosystemer. Fonden vil også kunne tilvejebringe projekter om integration af biodiversitet i alle sektorer, styrke arbejdet med at fjerne subsidier, og styrke det globale samarbejde om cirkulær økonomi. Danmark støtter i 2024 fonden med 100 mio. kr..

Støtte til sekretariatet under FN's biodiversitetskonvention

Danmark støtter FN's biodiversitetskonvention direkte med 14 mio. kr. i perioden 2023-2026. Midlerne skal styrke kapacitetsopbygningen i udviklingslande og blandt oprindelige folk. Det vil blandt andet bidrage til, at udviklingslandene har de nødvendige kompetencer

og viden i forhold til at fremme biodiversitet. Formålet er blandt andet at give landene bedre mulighed for at søge midler til projekter fra den nye globale biodiversitetsfond og implementere Kunming-Montreal-aftalen. Fokus vil være på kapacitetsopbygning og læringsaktiviteter for forbedret implementering af de nye globale naturmål, særligt gennem vejledning om revision af de nationale biodiversitetsstrategier og handlingsplaner (NBSAP'er) og støtteværktøjer til implementering.

Ny international skov - og naturindsats

Danmark har tilsluttet sig Glasgow-deklarationen (Glasgow Leaders' Declaration on Forests and Land Use), hvor der er mål om at standse den globale skovrydning og få sat gang i genopretningen af verdens skove senest i 2030. Et vigtigt skridt ift. bekæmpelsen af global skovrydning er vedtagelsen af afskovningsforordningen. Desuden er der et stort frivilligt engagement blandt danske aktører herunder bl.a. flere store danske virksomheder ift. at bidrage til at få standset den globale skovrydning.

Der er i 2024 afsat 350 mio. kr. til en ny dansk indsats som del af en samlet skov - og natursatsning på ca. 1 mia. kr. fra 2024-2027 gennem den danske udviklingsbistand. Støtten vil primært fokusere på udsatte skov - og andre træbevoksede områder, der er under stigende pres som resultat af afskovning og skovforringelse. Skovprogrammets målsætning er blandt andet at bidrage til klimatilpasning, beskyttelse af biodiversitet, reduktion af CO₂-udledninger samt social og økonomisk udvikling for lokalsamfund, herunder oprindelige folk.

Samarbejde med World Benchmarking Alliance

Danmark har støttet "World Benchmarking Alliance" siden dens grundlæggelse i 2018. Udenrigsministeriet har støttet organisationen med 25 mio. kr. i perioden 2019-2024. World Benchmarking Alliance er en nonprofitorganisation, der arbejder for at fremme bæredygtighedspraksis, blandt andet indenfor biodiversitet, natur, miljø og klima i verdens 2000 største virksomheder (ca. 40 pct. af verdens økonomi). World Benchmarking Alliance udvikler et internationalt analytisk datagrundlag, der gør det muligt at sammenligne og måle virksomhedernes påvirkning på tværs af sektorer og lande. Organisationen har over 340 medlemmer på tværs af mere end 35 forskellige lande. Danmarks engagement bidrager til, at den private sektor pålægges ansvar for deres påvirkning på biodiversitet og natur, samtidig med at fremme international gennemsigtighed, rapportering og monitorering af virksomheder og deres værdikæder.

Støtte til IDH - The Sustainable Trade Initiative"

Udenrigsministeriet indgik i 2022 et partnerskab med The Sustainable Trade Initiative med en bevilling på 80 mio. kr. for perioden 2022-2025 for at understøtte centrale, danske politikprioriteter ift. mere ansvarlige

Ministeriet for Grøn Trepert

og afskovningsfri værdikæder. Formålet med partnerskabet er at sikre en mere grøn og fattigdomsorienteret udvikling via bæredygtig omstilling af globale og lokale værdikæder og fødevaresystemer med fokus på afskovningstunge landbrugsråvarer (soja, palmeolie, kaffe, kakao, bomuld mv.). Partnerskabets indgangsvinkel er primært de helt store, multinationale virksomheder inden for agro – og fødevareindustrien. Under partnerskabet er der blandt andet afsat midler til reducere af afskovning forbundet med soja-sektoren i Brasilien.

Samarbejde med WWF om "Scaling Up Sustainably Soy"

Danmark finansierer 'Scaling Up Sustainable Soy'-projektet med 30 mio. kr. i perioden 2023-2025. Projektet bliver implementeret af WWF og deres samarbejdspartnere i Brasilien og Danmark. Projektet fokuserer på at reducere afskovning forbundet med den danske soja-leverandørkæde ved at støtte en omstilling af den brasilianske sojaproduktion til en mere ansvarlig værdikæde gennem en grøn og rettighedsbaseret udvikling.

Projektets målsætning er at sikre, at den soja, der importeres til, og forbruges i Danmark, er produceret bæredygtigt, dvs. uden at skade klimaet, biodiversiteten og udsatte befolkningsgruppers sociale og økonomiske rettigheder. Projektet implementeres i Cerrado-området, der er Brasiliens vigtigste økosystem efter Amazonas-regnskoven.

6) Myndighedssamarbejde

Siden 2014 har Danmark været med til at opbygge strategiske sektorsamarbejder, der er myndighedssamarbejder med udvalgte lande inden for specifikke temaer – så som vand og cirkulær økonomi/affald. Indsatserne fremmer kapacitetsopbygning i landene, øger bilateralt samarbejde mellem Danmark og landene samt eksponerer danske miljøteknologiske virksomheder. Hovedsigtet er kapacitetsopbygning gennem erfaringsudveksling med myndighederne omkring regulering, implementering, vejledning, håndhævelse mv., som kan være med til at fremme solid miljøbeskyttelse og grøn omstilling i landene. Understøttelse af rammer for investeringer er samtidigt centralt for at øge effekten af indsatserne. Yderligere er det vigtigt at understøtte miljøteknologiekspertise, der kommer modtagerlandet til nytte på miljøområdet og er med til at skabe grøn velfærd. Danmark har andet blandt sektorsamarbejder i Kenya, Indonesien, Kina, Sydafrika, Indien, Marokko, Thailand og Etiopien.

Danmarks grønne bistand

Initiativ	Væsentlige indsatser i initiativet
Støtte til natur og biodiversitet via udviklingsbistanden	• Mindst 35 pct. grøn bistand ud af ca. 6 mia. kr. i 2024. • Cirka 60 pct. af klimabistanden vil gå til tilpasningsindsatser i udviklingslande. • Mere end halvdelen af den grønne bistand, svarende til mere end 3 mia. kr. allokeres til grønne indsatser i Afrika .
Strategiske Partnerskabsaftale med Verdens Skove	• 16 mio. kr. årligt i 2022-2025 til den strategiske partnerskabsaftale med fokus på natur-baserede løsninger til bevarelse af biodiversitet og bæredygtig anvendelse af skov, løsninger baseret på styrkelse af civilsamfund og oprindelige folks lederskab og inklusion af unge og kvinder i relation til skov - og biodiversitetsbevarelse samt menneskerettighedsbaserede løsninger herunder i relation til værdige rurale levevilkår og skov - og biodiversitetsbevarelse.
Strategisk partnerskabsaftale med WWF Danmark	• 17 mio. kr. årligt i 2022-2025 til den strategiske partnerskabsaftale, med fokus på natur-baserede løsninger, herunder anvendelse til øget klimatilpasning og modstandsdygtighed hos både mennesker og økosystemer.
Samarbejdsaftale med International Work Group for Indigenous Affairs (IWGIA)	• 18. mio. kr. årligt i perioden 2024-2027 til IWGIA med fokus på jordrettigheder og territorial forvaltning, oprindelige folks kvinder og piger og global Governance.
FN's årti for genopretning af økosystemer	• 70 mio. kr. i perioden 2022-2025 til beskyttelse og genopretning af økosystemer.
UNEP (FN's Miljøprogram)	• 200 mio. kr. i kernebidrag i perioden 2022-2025 med henblik på at fremme en bæredygtig klima - og miljømæssig udvikling.
Den Internationale Union for Naturbevarelse (IUCN)	• 80 mio. kr. i 2024 til aktiviteter der fremmer miljø, biodiversitet, bæredygtig fødevarerproduktion og kemikalieindsatser i udviklingslande.
Støtte til Den Globale Miljøfacilitet (GEF) Ny Global biodiversitetsfond	• 800 mio. kr. i perioden 2022-2026 til den 8. genopfyldning af fonden. • 100 mio. kr. som skal bidrage til at implementere biodiversitetsprojekter i udviklingslande.
Støtte til sekretariatet under FN's biodiversitetskonvention	• 14 mio. kr. i perioden 2023-2026 til at styrke kapacitetsopbygningen i udviklingslande og blandt oprindelige folk.
Ny international skov - og naturindsats	• 1 mia. kr. i perioden 2024-2027. Midlerne skal bl.a. bidrage til klimatilpasning, beskyttelse af biodiversitet, reduktion af CO₂-udledninger samt social og økonomisk udvikling for lokalsamfund, herunder oprindelige folk.
World Benchmarking Alliance	• 25 mio. kr. i perioden 2019-2024 for at fremme bæredygtighedspraksis, blandt andet indenfor biodiversitet, natur, miljø og klima i verdens 2000 største virksomheder
Støtte til "The Sustainable Trade Initiative"	• 80 mio. kr. i perioden 2022-2025. Der er blandt andet afsat midler til reduktion af afskovning forbundet med soja-sektoren i Brasilien.
Samarbejde med WWF om "Scaling Up Sustainably Soy"	• 30 mio. kr. i perioden 2023-2025. Blandt andet til reduktion af afskovning forbundet med den danske soja-leverandørkæde.
Myndighedssamarbejde på vand og cirkulær økonomi	• 120 mio. kr. i perioden 2023-2026. Indsatserne skal fremme kapacitetsopbygning i landene.

Bilag 1:

Kunming-Montreal-aftalens 23 globale målsætninger mod 2030

Kunming – Montreal aftalens 23 globale målsætninger mod 2030

TARGET 1: Plan and Manage all Areas To Reduce Biodiversity Loss

Ensure that all areas are under participatory, integrated and biodiversity inclusive spatial planning and/or effective management processes addressing land – and sea-use change, to bring the loss of areas of high biodiversity importance, including ecosystems of high ecological integrity, close to zero by 2030, while respecting the rights of indigenous peoples and local communities.

TARGET 2: Restore 30% of all Degraded Ecosystems

Ensure that by 2030 at least 30 per cent of areas of degraded terrestrial, inland water, and marine and coastal ecosystems are under effective restoration, in order to enhance biodiversity and ecosystem functions and services, ecological integrity and connectivity.

TARGET 3: Conserve 30% of Land, Waters and Seas

Ensure and enable that by 2030 at least 30 per cent of terrestrial and inland water areas, and of marine and coastal areas, especially areas of particular importance for biodiversity and ecosystem functions and services, are effectively conserved and managed through ecologically representative, well-connected and equitably governed systems of protected areas and other effective area-based conservation measures, recognizing indigenous and traditional territories, where applicable, and integrated into wider landscapes, seascapes and the ocean, while ensuring that any sustainable use, where appropriate in such areas, is fully consistent with conservation outcomes, recognizing and respecting the rights of indigenous peoples and local communities, including over their traditional territories.

TARGET 4: Halt Species Extinction, Protect Genetic Diversity, and Manage Human-Wildlife Conflicts

Ensure urgent management actions to halt human induced extinction of known threatened species and for the recovery and conservation of species, in particular threatened species, to significantly reduce extinction risk, as well as to maintain and restore the genetic

diversity within and between populations of native, wild and domesticated species to maintain their adaptive potential, including through in situ and ex situ conservation and sustainable management practices, and effectively manage human-wildlife interactions to minimize human-wildlife conflict for coexistence.

TARGET 5: Ensure Sustainable, Safe and Legal Harvesting and Trade of Wild Species

Ensure that the use, harvesting and trade of wild species is sustainable, safe and legal, preventing overexploitation, minimizing impacts on non-target species and ecosystems, and reducing the risk of pathogen spillover, applying the ecosystem approach, while respecting and protecting customary sustainable use by indigenous peoples and local communities.

TARGET 6: Reduce the Introduction of Invasive Alien Species by 50% and Minimize Their Impact

Eliminate, minimize, reduce and or mitigate the impacts of invasive alien species on biodiversity and ecosystem services by identifying and managing pathways of the introduction of alien species, preventing the introduction and establishment of priority invasive alien species, reducing the rates of introduction and establishment of other known or potential invasive alien species by at least 50 per cent by 2030, and eradicating or controlling invasive alien species, especially in priority sites, such as islands.

TARGET 7: Reduce Pollution to Levels That Are Not Harmful to Biodiversity

Reduce pollution risks and the negative impact of pollution from all sources by 2030, to levels that are not harmful to biodiversity and ecosystem functions and services, considering cumulative effects, including: (a) by reducing excess nutrients lost to the environment by at least half, including through more efficient nutrient cycling and use; (b) by reducing the overall risk from pesticides and highly hazardous chemicals by at least half, including through integrated pest management, based on science, taking into account food security and livelihoods; and (c) by preventing, reducing, and working towards eliminating plastic pollution.

TARGET 8: Minimize the Impacts of Climate Change on Biodiversity and Build Resilience

Minimize the impact of climate change and ocean acidification on biodiversity and increase its resilience through mitigation, adaptation, and disaster risk reduction actions, including through nature-based solutions and/or ecosystem-based approaches, while minimizing negative and fostering positive impacts of climate action on biodiversity.

- 2. Meeting people's needs through sustainable use and benefit-sharing

TARGET 9: Manage Wild Species Sustainably To Benefit People

Ensure that the management and use of wild species are sustainable, thereby providing social, economic and environmental benefits for people, especially those in vulnerable situations and those most dependent on biodiversity, including through sustainable biodiversity-based activities, products and services that enhance biodiversity, and protecting and encouraging customary sustainable use by indigenous peoples and local communities.

TARGET 10: Enhance Biodiversity and Sustainability in Agriculture, Aquaculture, Fisheries, and Forestry

Ensure that areas under agriculture, aquaculture, fisheries and forestry are managed sustainably, in particular through the sustainable use of biodiversity, including through a substantial increase of the application of biodiversity friendly practices, such as sustainable intensification, agroecological and other innovative approaches, contributing to the resilience and long-term efficiency and productivity of these production systems, and to food security, conserving and restoring biodiversity and maintaining nature's contributions to people, including ecosystem functions and services.

TARGET 11: Restore, Maintain and Enhance Nature's Contributions to People

Restore, maintain and enhance nature's contributions to people, including ecosystem functions and services, such as the regulation of air, water and climate, soil health, pollination and reduction of disease risk, as well as protection from natural hazards and disasters, through nature-based solutions and/or ecosystem-based approaches for the benefit of all people and nature.

TARGET 12: Enhance Green Spaces and Urban Planning for Human Well-Being and Biodiversity

Significantly increase the area and quality, and connectivity of, access to, and benefits from green and blue spaces in urban and densely populated areas sustainably, by mainstreaming the conservation and sustainable use of biodiversity, and ensure biodiversity-inclusive urban planning, enhancing native biodiversity, ecological connectivity and integrity, and improving human health and well-being and connection to nature, and contributing to inclusive and sustainable

urbanization and to the provision of ecosystem functions and services.

TARGET 13: Increase the Sharing of Benefits From Genetic Resources, Digital Sequence Information and Traditional Knowledge

Take effective legal, policy, administrative and capacity-building measures at all levels, as appropriate, to ensure the fair and equitable sharing of benefits that arise from the utilization of genetic resources and from digital sequence information on genetic resources, as well as traditional knowledge associated with genetic resources, and facilitating appropriate access to genetic resources, and by 2030, facilitating a significant increase of the benefits shared, in accordance with applicable international access and benefit-sharing instruments.

- 3. Tools and solutions for implementation and mainstreaming

TARGET 14: Integrate Biodiversity in Decision-Making at Every Level

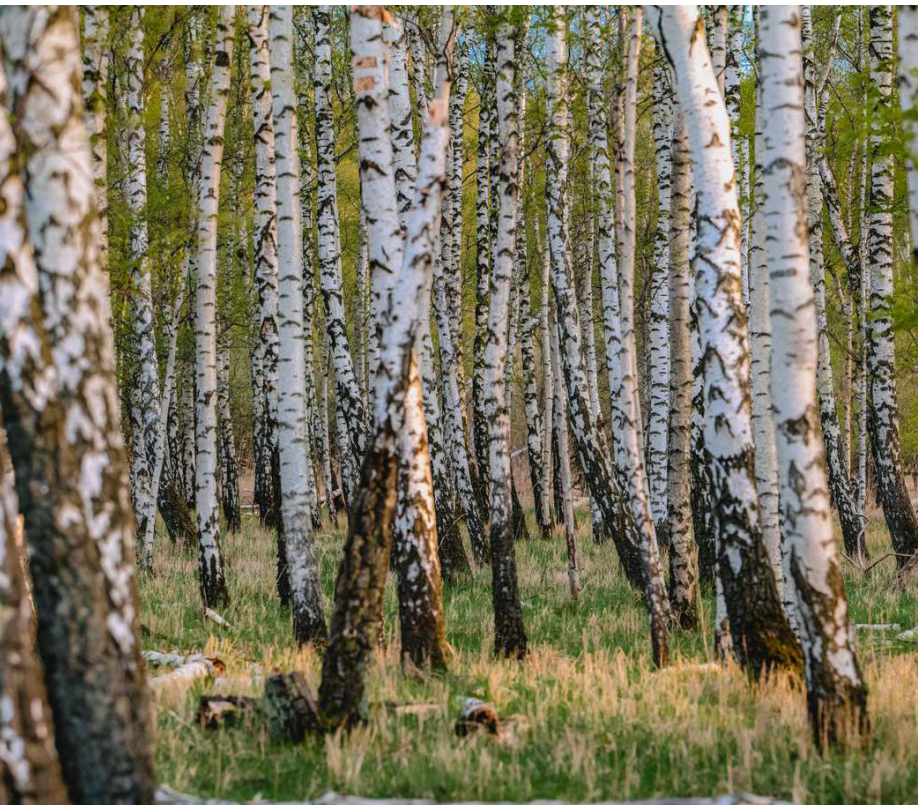
Ensure the full integration of biodiversity and its multiple values into policies, regulations, planning and development processes, poverty eradication strategies, strategic environmental assessments, environmental impact assessments and, as appropriate, national accounting, within and across all levels of government and across all sectors, in particular those with significant impacts on biodiversity, progressively aligning all relevant public and private activities, and fiscal and financial flows with the goals and targets of this framework.

TARGET 15: Businesses Assess, Disclose and Reduce Biodiversity-Related Risks and Negative Impacts

Take legal, administrative or policy measures to encourage and enable business, and in particular to ensure that large and transnational companies and financial institutions:

- (a) Regularly monitor, assess, and transparently disclose their risks, dependencies and impacts on biodiversity, including with requirements for all large as well as transnational companies and financial institutions along their operations, supply and value chains, and portfolios;
- (b) Provide information needed to consumers to promote sustainable consumption patterns;
- (c) Report on compliance with access and benefit-sharing regulations and measures, as applicable;

in order to progressively reduce negative impacts on biodiversity, increase positive impacts, reduce biodiversity-related risks to business and financial institutions, and promote actions to ensure sustainable patterns of production.

TARGET 16: Enable Sustainable Consumption Choices To Reduce Waste and Overconsumption

Ensure that people are encouraged and enabled to make sustainable consumption choices, including by establishing supportive policy, legislative or regulatory frameworks, improving education and access to relevant and accurate information and alternatives, and by 2030, reduce the global footprint of consumption in an equitable manner, including through halving global food waste, significantly reducing overconsumption and substantially reducing waste generation, in order for all people to live well in harmony with Mother Earth.

TARGET 17: Strengthen Biosafety and Distribute the Benefits of Biotechnology

Establish, strengthen capacity for, and implement in all countries, biosafety measures as set out in Article 8(g) of the Convention on Biological Diversity and measures for the handling of biotechnology and distribution of its benefits as set out in Article 19 of the Convention.

TARGET 18: Reduce Harmful Incentives by at Least \$500 Billion per Year, and Scale Up Positive Incentives for Biodiversity

Identify by 2025, and eliminate, phase out or reform incentives, including subsidies, harmful for biodiversity, in a proportionate, just, fair, effective and equitable way, while substantially and progressively reducing them by at least \$500 billion per year by 2030, starting with the most harmful incentives, and scale up positive incentives for the conservation and sustainable use of biodiversity.

TARGET 19: Mobilize \$200 Billion per Year for Biodiversity From all Sources, Including \$30 Billion Through International Finance

Substantially and progressively increase the level of financial resources from all sources, in an effective, timely and easily accessible manner, including domestic, international, public and private resources, in accordance with Article 20 of the Convention, to implement national biodiversity strategies and action plans, mobilizing at least \$200 billion per year by 2030, including by:

- (a) Increasing total biodiversity related international financial resources from developed countries, including official development assistance, and from countries that voluntarily assume obligations of developed country Parties, to developing countries, in particular the least developed countries and small island developing States, as well as countries with economies in transition, to at least \$20 billion per year by 2025, and to at least \$30 billion per year by 2030;
- (b) Significantly increasing domestic resource mobilization, facilitated by the preparation and implementation of national biodiversity finance plans or similar instruments according to national needs, priorities and circumstances;
- (c) Leveraging private finance, promoting blended finance, implementing strategies for raising new and additional resources, and encouraging the private sector to invest in biodiversity, including through impact funds and other instruments;
- (d) Stimulating innovative schemes such as payment for ecosystem services, green bonds, biodiversity offsets and credits, and benefit-sharing mechanisms, with environmental and social safeguards;
- (e) Optimizing co-benefits and synergies of finance targeting the biodiversity and climate crises;
- (f) Enhancing the role of collective actions, including by indigenous peoples and local communities, Mother Earth centric actions^[1] and non-market-based approaches including community based natural resource management and civil society cooperation and solidarity aimed at the conservation of biodiversity;
- (g) Enhancing the effectiveness, efficiency and transparency of resource provision and use;

TARGET 20: Strengthen Capacity-Building, Technology Transfer, and Scientific and Technical Cooperation for Biodiversity

Strengthen capacity-building and development, access to and transfer of technology, and promote development of and access to innovation and technical and scientific cooperation, including through SouthSouth, North-South and triangular cooperation, to meet the needs for effective implementation, particularly in

developing countries, fostering joint technology development and joint scientific research programmes for the conservation and sustainable use of biodiversity and strengthening scientific research and monitoring capacities, commensurate with the ambition of the goals and targets of the Framework.

TARGET 21: Ensure That Knowledge Is Available and Accessible To Guide Biodiversity Action

Ensure that the best available data, information and knowledge are accessible to decision makers, practitioners and the public to guide effective and equitable governance, integrated and participatory management of biodiversity, and to strengthen communication, awareness-raising, education, monitoring, research and knowledge management and, also in this context, traditional knowledge, innovations, practices and technologies of indigenous peoples and local communities should only be accessed with their free, prior and informed consent,[2] in accordance with national legislation.

TARGET 22: Ensure Participation in Decision-Making and Access to Justice and Information Related to Biodiversity for all

Ensure the full, equitable, inclusive, effective and gender-responsive representation and participation in decision-making, and access to justice and information related to biodiversity by indigenous peoples and local communities, respecting their cultures and their rights over lands, territories, resources, and traditional knowledge, as well as by women and girls, children and youth, and persons with disabilities and ensure the full protection of environmental human rights defenders.

TARGET 23: Ensure Gender Equality and a Gender-Responsive Approach for Biodiversity Action

Ensure gender equality in the implementation of the Framework through a gender-responsive approach, where all women and girls have equal opportunity and capacity to contribute to the three objectives of the Convention, including by recognizing their equal rights and access to land and natural resources and their full, equitable, meaningful and informed participation and leadership at all levels of action, engagement, policy and decision-making related to biodiversity.

Bilag 2:

Visuel oversigt over Danmarks bidrag til Kunming-Montreal-aftalen

Overblik over indsatser	Kunming-Mon- treal-aftalens globale målsætninger:
Kap. 3 - Mere og bedre natur	
Land, hav og vand	
Beskyttede områder og EU's biodi- versitetsstrategi 2030	1,2,3
Natura 2000 planer	1,2,3
Naturgenopretningsforordningen	1,2,3
Havstrategien og indsatsprogram 2023	1,2,3
Aftale om Havplan	1,2,3
Havnaturfond	2
Marine Naturnationalparker	2,3
Genetablering af stenrev	2,3
Naturnationalparker	1,2,3
Nationalparker	1,2,3
Urørt skov	1,2,3

Arter	
Strategi for forvaltning af truede og rødlistede arter	4,6,9
Styrket indsats mod faunakrimina- litet	4,5
Strategi for invasive arter	6
Forurening	
Vandområdeplaner 2021-2027	7,11
Sprøjtemiddelstrategi 2022-2027	7, 11
Kemiindsats 2022-2025	7, 11
Mikroforurenende stoffer, herun- der PFAS	7,11
Den nationale biocidindsats 2022- 2025	7,11
Generationsforureninger	7,11
Luftforurening	7,11

Plastikhandlingsplan	7,11
Klima	
Klimaloven	8
Skovplan	8
Kap. 4 - Sektorintegration af natur og biodiversitet	
Integration og cirkulær økonomi	
National handlingsplan for cirkulær økonomi	15,16
National strategi for offentlige indkøb	16
Eco-design	15,16
Affaldsmålsætninger	16
Klimaplan for en grøn affaldssektor og cirkulær økonomi	7,16
Landbrug, skovbrug og fiskeri	
Landbrug	
Landbrugsaftalen 2021	10
CAP - planen 2023 (Søjle I - bioordninger og konditionalitet)	10
CAP - planen 2023 (Søjle II - flerårige forpligtelser)	10
Økologistrategien	14
Madspiltsstrategi 2024-2027	16

Aftale om et Grønt Danmark	1, 2, 3, 8, 10, 14, 16, 20
Skovbrug	
Nationale skovprogram	10
Fiskeri	
Aftale om Havplan	10
Kystfiskerordningen og naturskånsomt kystfiskermærke	10, 16
Tilskudsordninger under Europæiske Hav - og Fiskerifond	10, 14
Byer	
Grønt Danmarkskort	12
Naturgenopretningsforordningen	12
Virksomheder og biodiversitet	
Biodiversitetspartnerskabet	15
Virksomheders rapportering om bæredygtighed	15
Taksonomi	15
Forbud mod skovrydning	10, 15
Virksomheder og genetiske ressourcer	13
Genetiske modificerede organismer	17
Data	21

Kap 5. Globale indsatser	
Danmarks Grønne bistand	
Støtte til natur og biodiversitet via udviklingsbistanden	19, 20
Støtte til biodiversitet gennem det danske civilsamfund	
Strategisk partnerskabsaftale med Verdens Skove	1, 2, 3, 8
Strategisk partnerskabsaftale med WWF Danmark	1, 2, 3, 8
Samarbejdsaftale med IWGIA (International Work Group for Indigenous Affairs)	22, 23
Udviklingsbistand til multilaterale fonde og organisationer	
FN's årti for genopretning af økosystemer	2, 3, 19
UNEP (FN's miljøprogram)	1, 7, 8, 19
Den Internationale union for naturbevarelse (IUCN)	8, 11, 19, 22
Støtte til den Globale Miljøfacilitet og ny global biodiversitetsfond	19
Støtte til sekretariatet under FN's biodiversitetskonvention	19, 20, 22
Ny international skov og naturindsats	3, 10, 19, 22
Fremme af virksomhedsansvar i globale værdikæder	
Samarbejde med "World Benchmarking Alliance"	15
Støtte til IDH "Sustainable trade initiative"	11, 15, 22

Samarbejde med WWF om "Scaling Up Sustainably Soy"	3, 10, 15, 22
Myndighedssamarbejde på vand, cirkulær økonomi og affald	20
Subsidier	
Miljøskadelige subsidier: 8. Miljøhandlingsprogram	18
Energisubsidier og COP 28	18
Positive incitamenter for biodiversitet	18